

MEDVRSTNIŠKO SPOLNO NASILJE

Raziskovalna naloga

Psihologija in pedagogika

Avtorica:

Lenka Tošič, 9.razred

Mentorica:

Jasmina Oblak

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2024

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, ki mi je skozi izdelavo raziskovalne naloge vedno pomagala. Zahvaljujem se tudi učencem in učenkam, ki so sodelovali pri reševanju anketnega vprašalnika.

Kazalo

Povzetek	5
1 UVOD	6
2 TEORETIČNI DEL	7
2.1 Opredelitev nasilja	7
2.1.1 Vrste nasilja	7
2.2 Spolno nasilje	8
2.2.1 Vrste spolnega nasilja	10
2.3 Medvrstniško nasilje	11
2.3.1 Vrste medvrstniškega nasilja	12
2.3.1.1 Medvrstniško spolno nasilje	12
2.3.2 Medvrstniško spolno nasilje v šolskem prostoru	13
2.3.2.1 Prepoznavanje medvrstniškega (spolnega) nasilja v šolah	13
3 EMPIRIČNI DEL	17
3.1 Opredelitev raziskovalnega problema	17
3.2 Cilji Raziskovalne naloge	17
3.2.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze	18
3.3 Metodologija dela	18
3.3.1 Metoda in raziskovalni pristop	18
3.3.2 Tehnike in instrumenti	18
3.3.3 Opis zbiranja podatkov	19
3.3.4 Postopki obdelave podatkov	19
3.3.5 Vzorec	19
3.4 Rezultati in interpretacija	21
3.5 Diskusija	36
4 ZAKLJUČEK	42
5 LITERATURA	45
PRILOGA	48

Kazalo slik

Slika 1: Vzorec učencev glede na spol.....	20
Slika 2: Vzorec učencev glede na razred.....	20
Slika 3: Prepoznavanje fizičnih oblik spolnega nasilja med anketiranci.....	21
Slika 4: Prepoznavanje različnih verbalnih oblik spolnega nasilja med anketiranci.	22
Slika 5: Prepoznavanje neverbalnih oblik spolnega nasilja.....	23
Slika 6: Prepoznavanje fizičnih oblik spolnega nasilja glede na spol anketirancev.....	24
Slika 7: Prepoznavanje neverbalnih oblik spolnega nasilja med anketiranci glede na spol.	26
Slika 8: Izpostavljenost različnim oblikam spolnega nasilja anketirancev glede na spol.	28
Slika 9: Prepoznavanje izkušenj anketirancev z medvrstniškim spolnim nasiljem kot obliko spolnega nasilja.	30
Slika 10: Izvedene oblike medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranci.	32
Slika 11: Število in spol anketirancev, ki so kdaj izvedli medvrstniško spolno nasilje.	33
Slika 12: Število vrst nasilja, ki so ga izvajali anketiranci.	34
Slika 13: Storitci medvrstniškega spolnega nasilja kot žrtve medvrstniškega spolnega nasilja.	35

Povzetek

V raziskovalni nalogi smo preučevali medvrstniško spolno nasilje med učenci zadnje triade na podeželski osnovni šoli; s poudarkom na prepoznavanju različnih oblik nasilja, izkušnjah kot žrtve ali storilci ter vplivu spola in preteklih izkušenj. Uporabljena je bila kavzalno-neeksperimentalna metoda z anketnim vprašalnikom, analiza pa je temeljila na deskriptivni statistiki. Rezultati kažejo, da učenci najbolj enoznačno prepoznavajo fizične oblike spolnega nasilja, medtem ko so verbalne in neverbalne oblike manj jasno definirane kot nasilje. Odkritje, da so učenci, ki izvajajo spolno nasilje, pogosto bili tudi žrtve, kaže na ciklično naravo nasilja. Raziskava razkriva tudi spolne razlike v dojemanju in izvajanju spolnega nasilja, s poudarkom na večji izpostavljenosti deklet predvsem verbalnim in neverbalnim oblikam nasilja. Ugotovitve poudarjajo potrebo po ciljanih preventivnih strategijah in programih podpore za ustvarjanje varnejšega šolskega okolja.

Ključne besede: medvrstniško spolno nasilje, dojemanje spolnega nasilja, žrtve in storilci, spolne razlike, šolsko okolje.

Summary

In this research, we investigated peer sexual violence among high school students in a rural primary school. We focussed on the identification of different forms of violence, experiences as victim or perpetrator and the influence of gender and previous experiences. A causal-non-experimental method with a questionnaire was used, and the analysis was based on descriptive statistics. The results show that students most clearly recognise physical forms of sexual violence, while verbal and non-verbal forms are less clearly defined as violence. The discovery that students who perpetrate sexual violence were often victims themselves points to the cyclical nature of violence. The research also highlights gender differences in the perception and perpetration of sexual violence, with a focus on girls' greater exposure, particularly to verbal and non-verbal forms of violence. The results underline the need for targeted prevention strategies and support programmes to create a safer school environment.

Keywords: peer sexual violence, perceptions of sexual violence, victims and perpetrators, gender differences, school environment.

1 UVOD

V sodobni družbi se vse pogosteje soočamo z nasiljem kot neizogibnim delom človeškega sobivanja. Nasilje, ki se razprostira skozi vse sfere življenja, od zasebnih kotičkov do javnih institucij kot je šola, odraža temeljne družbene dinamike in konflikte. Šolsko okolje, kjer se stikajo različne generacije, prepričanja in kulture, predstavlja prizorišče, kjer se nasilje manifestira in lahko tudi najde plodna tla za nadaljnje širjenje (Lešnik Mugnaioni et al., 2009). Muršič (2012) nas opominja, da je nasilje vedno odvisno od posameznikov in družbenega konteksta, v katerem se pojavi, s tem pa šola kot odsev širše družbe odigra ključno vlogo pri prenašanju in utrjevanju družbenih norm, vrednot ter neenakosti.

Kljub povečanemu osveščanju in diskusijam o nasilju v javnosti in medijih se zdi, da se družbene meje sprejemljivega vedenja nezadržno brišejo. Spolno nasilje, ki se v šolah in med vrstniki pojavlja v različnih oblikah, od verbalnega nadlegovanja do fizičnega napada, se danes pogosto dojema kot del "nove normalnosti". Ta apatičen odnos družbe, kjer je nasilje vse bolj tolerirano in kjer razkritja v medijih hitro utonejo v pozabo brez resničnega nadaljevanja ali spremembe, odraža globlje družbene težave.

Vse bolj se izgublja jasno razumevanje, kje poteka meja med dovoljenim in nedovoljenim dotikom, medtem ko se žrtvam sporoča, naj se "preprosto sprijaznijo" s situacijo. S tem se zmanjšuje resnost problema in odvrta žrtve od iskanja pomoči ter zmanjšuje možnosti za učinkovito reševanje problematike nasilja. Zato je ključnega pomena, da se v šolskem okolju razvijejo učinkoviti mehanizmi za prepoznavanje, obravnavanje in preprečevanje spolnega nasilja, ki bodo temeljili na jasnih pravilih, izobraževanju in podpori za vse vpletene. Raziskovalna naloga se bo osredotočila na različne vidike medvrstniškega spolnega nasilja, s posebnim poudarkom na razlikah glede na spol in starost ter preučila, kako se današnje družbene norme in "nova normalnost" odražajo v dojemanju in obravnavi te problematike med mladimi.

V naši raziskovalni nalogi se posvečamo problematiki medvrstniškega spolnega nasilja v osnovnih šolah, ki se pojavlja že od nižjih razredov naprej. Osredotočamo se na specifično obliko medvrstniškega nasilja, ki jo nekateri raziskovalci zaradi njene resnosti in destruktivnih učinkov obravnavajo kot posebno kategorijo spolnega nasilja.

V raziskovalni nalogi smo se osredotočili na medvrstniško spolno nasilje. Preučevali smo, kako pogosto se medvrstniško spolno nasilje pojavlja v šolah in ali učenci različne oblike tega nasilja dojemajo kot spolno nasilje. Zanimalo nas je, katerega spolnega nasilja v šoli je več: verbalnega, neverbalnega ali fizičnega. Ali obstaja razlika v prepoznavanju vrst spolnega nasilja glede na spol oziroma ali žrtve prepoznajo to, kar se jim dogaja, kot spolno nasilje ter kakšen je obseg in narava medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranimi učenci.

2 TEORETIČNI DEL

Nasilje je težko opredeliti z eno samo definicijo, saj se njegove oblike, vzroki in posledice razlikujejo glede na kontekst in družbeno okolje. Splošno gledano nasilje predstavlja vsako dejanje, pri katerem ena oseba ali skupina ljudi z uporabo fizične sile, besed ali drugih sredstev namerno škoduje, ponižuje ali ustrahuje drugo osebo ali skupino. Nasilje lahko vključuje fizične napade, verbalno zlorabo, spolno nadlegovanje, psihično mučenje, socialno izolacijo in ekonomsko izkoriščanje.

2.1 Opredelitev nasilja

Društvo za nenasilno komunikacijo (2023) opozarja, da je nasilje zloraba moči, ki ima za posledico fizične in psihične travme žrtev. Hmelak (2015) dodaja, da neravnovesje moči med storilcem in žrtvijo predstavlja jedro problema nasilja. Ta dinamika moči povzroča občutke nemoči, strahu in zmanjšane samozavesti pri žrtvah, medtem ko storilci pogosto pridobijo občutek nadzora in moči.

Vendar nasilje ni le osebni ali medosebni problem. Dekleva (2000) poudarja, da je nasilje odraz družbene strukture in kulture, ki ga omogočata ali celo spodbujata. To pomeni, da nasilje ne izhaja le iz individualnih patologij ali medosebnih konfliktov, temveč je tesno povezano s širšimi družbenimi neenakostmi, kot so spol, rasa, ekonomski status in drugi dejavniki moči. Kodelja (2019) razlaga, da izraz "violencia" izvira iz latinskega jezika in pomeni divjo ali silovito moč, kar nakazuje na prisilo ali prisilno uporabo moči proti volji druge osebe. To je še posebej problematično, ko nasilje krši temeljne človekove pravice in dostojanstvo žrtev.

2.1.1 Vrste nasilja

Nasilje je kompleksen in večplasten pojav, ki ga lahko razumemo le z upoštevanjem njegovih različnih oblik in kontekstov. Različni avtorji nasilje razdelijo na različne vrste in oblike, ki se med seboj razlikujejo glede na odnos med vpletenimi osebami (npr. med učenci, učitelji, družinskimi člani, partnerji, zaposlenimi) in glede na vsebino ali tip nasilja: ideološko, kulturno, ekološko, psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje (Lešnik Mugnaioni idr., 2009; Eman in Hacin, 2017).

Razdelitev nasilja na medosebno in strukturno omogoča globlji vpogled v dinamiko moči in vpliv, ki ga ima na posameznike in skupnosti.

Medosebno nasilje je tisto, ki se dogaja neposredno med posamezniki ali skupinami, kjer je odnos med storilcem in žrtvijo jasno prepoznan. Vključuje fizično pretepanje, verbalno zlorabo, spolno nadlegovanje in cyber nasilje, partnersko nasilje, družinsko nasilje in trpinčenje na delovnem mestu (Lešnik Mugnaioni, 2010). Medosebno nasilje je pogosto osvetljeno v medijih in je predmet številnih preventivnih programov. Na to vrsto nasilja se osredotočajo naslednji programi: kampanje proti vrstniškemu nasilju, delavnice o zdravih medosebnih odnosih in podpora žrtvam družinskega nasilja.

Strukturno nasilje je manj očitno in neenakomerno, saj je vtakano v samo družbeno strukturo in odnose moči, ki obstajajo znotraj nje. Ta vrsta nasilja se odraža v sistemski diskriminaciji, družbeni neenakosti in izključevanju na podlagi rase, spola, spolne usmerjenosti, verske pripadnosti ali ekonomskega statusa, vključno z diskriminacijo in spodbujanjem družbene neenakosti. To vrsto nasilja težje prepoznamo, saj se pogosto manifestira skozi ideološko-politično, ekonomsko in kulturno razmerje moči. Ni le rezultat posameznikovih dejanj, temveč je globoko zakoreninjeno v politikah, zakonih in družbenih normah, ki vzdržujejo neenakost in marginalizacijo. Strukturno nasilje reproducirajo različne institucije, kot so družina, šola in državni represivni aparati, ki s svojim delovanjem in normami ohranjajo družbeno neenakost (Lešnik Mugnaioni, 2012).

2.2 Spolno nasilje

Spolno nasilje je kompleksen pojav, ki obsega različne oblike nasilja, povezanega s spolnostjo, in se lahko manifestira tako v fizični kot psihični obliki. Spolno nasilje vključuje vsa dejanja, v katera oseba ni privolila ali ni podala dovoljenja, kar lahko vključuje prisilno dotikanje, poljubljanje, spolno naravnano verbalno komunikacijo, vaginalni, oralni ali analni spolni odnos ter spolno telesno zlorabo (Škrila, 2005). To nasilje omejuje pravico posameznika do odločanja o lastnem telesu, posega v njegovo integriteto ter prekoračuje osebne meje, s čimer krši pravico posameznika do odločanja o spolnosti (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023; Združenje za MOČ, b. l.).

Definiranje spolnega nasilja je zapleteno tudi zaradi različnih percepcij žrtve in storilca. Storilci, ki so obtoženi spolnega nadlegovanja, pogosto trdijo, da so obtožbe pretirane ali neutemeljene, medtem ko je ključna značilnost spolnega nadlegovanja, da je dejanje nezaželeno s strani nadlegovanega. Po Strojan (1998) in Lobnikar, Pagon in Lozar (2002) ločnico med dovoljenim vedenjem in spolnim nadlegovanjem določa oseba, ki je izpostavljena določenemu ravnanju in ne namen akterja nadlegovanja. Spolna pozornost postane spolno nadlegovanje, ko nadlegovalec nadaljuje s svojimi dejanji kljub jasnemu izrazu nadlegovanega, da mu je takšno ravnanje neprijetno.

Mejo, kaj je spolno nasilje, je še posebej težko določiti, saj se spolno nasilje lahko začne z bolj nedolžnimi oblikami in postopoma stopnjuje. Vulgarne opazke in prostaške šale, ki so pogosto razširjene, ne bi smele biti sprejete kot del vsakdanjega življenja, temveč kot oblike spolnega nasilja. Če se temu ne upremo, lahko nadlegovalec le še stopnjuje svoje obnašanje.

Definicija spolnega nasilja se osredotoča na želje in dojemanje žrtve pri ugotavljanju ali je ravnanje zaželeno ali ne. Urad za žensko politiko (1999, povzeto po Klemenc, Pahor, 2000) spolno nasilje/nadlegovanje opredeljuje kot nezaželeno ravnanje spolne narave ali drugo ravnanje, ki temelji na spolu, ki ogroža dostojanstvo žensk in moških, vključno z nezaželenim telesnim, verbalnim ali neverbalnim ravnanjem.

Habbe (2000, povzeto po Bučar-Ručman, 2004) definira spolno nasilje kot namigovanje na spolnost, opolzko govorjenje, telesne dotike, otipavanje in vsako drugo dejanje, povezano s spolnostjo, ki pa ne vključuje spolnega odnosa. Kuhar, Guzelj in Drolc (1999, povzeto po Bojanc, 2004) spolno nasilje razumejo kot vsako dejanje, ki ga občutimo kot prisilno slačenje, opazovanje, poljubljanje, otipavanje, siljenje h gledanju ali izdelavi pornografskega materiala, siljenje k masturbiranju, vzajemna masturbacija, siljenje v oralni, analni ali vaginalni spolni odnos, vtikanje prstov ali predmetov v anus ali nožnico ter prisilen spolni odnos z živaljo.

Mušič (2008, str. 104) spolno nasilje opredeljuje kot vsako dejanje, ko močnejša ali zrelejša oseba uporabi otroka za zadovoljevanje svojih spolnih potreb, kar vključuje spolni napad na osebo, ki še ni dozorela za spolna dejanja in ne more podati zavestne privolitve.

Kazenski zakonik (1999) Slovenije obravnava kazniva dejanja spolnih napadov in zlorab glede na starost posameznika, pri čemer je spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let, ki vključuje posilstvo, spolno nasilje, spolno zlorabo slabotne osebe, neupoštevanje spolne nedotakljivosti in uporabo ter izdelavo otroške pornografije, strogo kaznovan.

Spolno nasilje obsega različne oblike nasilja, ki so povezane s spolnostjo. Laurier Vice (2015) ga opisuje kot vsako nasilje, fizično ali psihično, ki se osredotoča na spolnost ali uporablja spolna sredstva. Sem spadajo spolna zloraba, posilstvo, incest, spolna zloraba v otroštvu, posilstvo med oboroženimi spopadi, spolno nadlegovanje, zalezovanje, neprimerno ali seksualno izpostavljenost, ponižujoče spolne podobe, trgovanje s spolnostjo in spolno izkoriščanje. Ločevanje med različnimi oblikami spolnega nasilja, kot so nedolžno spolno nagovarjanje in posilstvo ali prijateljski objemi in spolno nadlegovanje, je lahko zapleteno, saj se spolno nasilje lahko začne s subtilnimi dejanji in postopoma preide v bolj resne in travmatične izkušnje.

Wolfe (1999, v Domiter Protner, 2014) spolno nasilje opredeljuje skozi fizični stik med žrtvijo in storilcem (božanje in poljubljanje otrokovih genitalij, incest, spolno občevanje, posilstvo, razkazovanje, prostitucija ali posedovanje pornografskega materiala).

Svetovna zdravstvena organizacija (2003, v Repič, 2008) pa ga opredeljuje širše, vključujoč različne dejavnosti (golota, nesramne pripombe, slačenje, razkazovanje genitalij, opazovanje otroka, fotografiranje in uporabo pornografskega materiala, poljubljanje, otipavanje, masturbacija, felacija, sodomija ter spolni odnos na suho).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) spolno nasilje razume kot ravnanje s spolno vsebino, v katero žrtev ne privoli, je vanjo prisiljena ali zaradi svoje stopnje razvoja ne razume njenega pomena, grožnja z uporabo spolnega nasilja ter javna objava spolnih vsebin o žrtvi.

Habbe (2000) in Kuhar, Guzej, Drovc (1999) ponujata definiciji, ki poudarjata prisilo in neželenost spolnih dejanj. Po Habetu spolno nasilje vključuje namigovanje na spolnost, otipavanje, telesne dotike in opolzko govorjenje, ki ne vključujejo spolnega odnosa, medtem ko Kuhar, Guzej in Drovc spolno nasilje razumejo kot vsa dejanja, ki jih žrtev občuti kot prisilo, vključno z opazovanjem, slačenjem, otipavanjem, poljubljanjem in siljenjem v različne oblike spolnih dejanj.

Te definicije razkrivajo raznolikost in kompleksnost spolnega nasilja, ki zajema tako fizične kot psihične oblike nasilja od telesnih dotikov do verbalnega nadlegovanja in poudarjajo pomembnost pravne zaščite ranljivih skupin pred tovrstnim nasiljem, še posebej otrok.

Razumevanje tega pojava je oteženo zaradi stereotipnih razumevanj in težav pri definiranju, zaradi česar spolno nasilje pogosto ostaja prikrito. Obsega vsa dejanja, v katera oseba ni privolila oz. ni podala dovoljenja in kršijo pravico posameznika do odločanja o lastnem telesu, posegajo v njegovo integriteto in prekršijo osebne meje (Podreka, 2017; Škrila, 2005; Društvo za nenasilno komunikacijo, 2023).

2.2.1 Vrste spolnega nasilja

Spolno nasilje obsega dejanja, ki kršijo osebno avtonomijo in integriteto posameznika na spolnem področju. Glede na razvrstitev, ki sta jo predstavila Klemenc in Pahor (2000) ter dodatne pojasnitve avtorjev, kot sta Pečjak (2014) in Munc (2010), lahko spolno nasilje kategoriziramo v tri osnovne skupine: neverbalno, verbalno in fizično spolno nasilje.

Vsaka izmed teh skupin predstavlja edinstven način, preko katerega se lahko nasilje izvaja in doživlja.

Fizično spolno nasilje predstavlja najbolj eksplicitno obliko spolnega nasilja, ki vključuje neposreden fizični stik brez soglasja. Sem spadajo dejanja, kot so neželjeno dotikanje, otipavanje, drgnjenje ob telo, ščipanje po intimnih delih telesa, izsiljevanje poljubov in prisilni spolni odnosi. Fizično spolno nasilje neposredno krši telesno avtonomijo žrtve, povzroča fizično bolečino in psihološko travmo ter ima lahko dolgotrajne posledice za duševno zdravje posameznika (Pečjak, 2014; Munc, 2010).

Verbalno spolno nasilje zajema izrečene besede ali namige, ki imajo spolno konotacijo in so nezaželeni. To vključuje nezaželeno osvajanje, pritisk na spolne aktivnosti, nezaželene spolne predloge, razširjanje govoric s spolno vsebino in opolzke ter neprimerne komentarje. Verbalno spolno nasilje lahko močno vpliva na psihološko stanje žrtve, ponižuje, sramoti in povzroča občutke nemoči in strahu (Pečjak, 2014).

Neverbalno spolno nasilje vključuje dejanja, ki ne vključujejo neposredne verbalne komunikacije, a so vseeno spolno naravnana in za žrtev neželena. To so lahko kazanje pornografskih vsebin, spolno sugestivne geste, žvižganje in pohotni pogledi, ki so izraženi preko telesnih gest ali dejanj. Takšna dejanja lahko žrtev spravijo v neprijeten in ponižujoč položaj, se pogosto uporabljajo za ustrahovanje ali sramotenje in ustvarjajo okolje spolne napetosti, ki je za žrtev neudobno in travmatično (Pečjak, 2014).

Razumevanje teh različnih oblik spolnega nasilja je ključnega pomena za njegovo prepoznavanje, preprečevanje in učinkovito obravnavo. Pomembno je, da se v izobraževalnih ustanovah, delovnih okoljih in širši družbi razvijajo strategije ozaveščanja in izobraževanja o spolnem nasilju, njegovih manifestacijah in posledicah. Prav tako je nujno zagotoviti ustrezno podporo in zaščito žrtvam spolnega nasilja, omogočiti varne kanale za prijavo incidentov in spodbujati kulturo spoštovanja, enakosti in soglasja v medosebnih odnosih.

2.3 Medvrstniško nasilje

Medvrstniško nasilje je kompleksen pojav, ki se začne razvijati že v zgodnjih letih otroštva, ko se otroci pridružijo skupinam vrstnikov v vrtcu, na igrišču in kasneje v šoli. Habbe (2000) izpostavlja, da otroci v teh skupinah hitro spoznajo dinamiko sodelovanja in uveljavljanja, kar pogosto vodi do razdelitve na močnejše in šibkejšje posameznike. Močnejši posamezniki prevzamejo vodilne vloge, medtem ko šibkejši pritegnejo pozornost s svojo nemočjo. Vendar pa nasilje, ki presega uveljavljanje, vključuje sproščanje frustracij in ustvarjanje dobrega počutja na račun drugih, kar povzroči jasno delitev na nasilneže in žrtve (Habbe, 2000). Tako Muršič (2010) kot tudi Habbe (2000) nas opominjata, da je nasilno vedenje lahko tudi način sproščanja odvečne energije, kar dodatno komplicira naša prizadevanja za razumevanje in obravnavanje nasilja v družbi.

Raziskovanje medvrstniškega nasilja je pridobilo na pomenu šele v zadnjih desetletjih 20. stoletja, zlasti po zaslugi del Alenke Šelih leta 1995, ki je raziskovala disciplinsko kaznovanje otrok v šolah, in Bojana Dekleve ter Mojce Pušnik, ki sta v letih 1996 in 1999 uporabila Olweusov vprašalnik za proučevanje medvrstniškega nasilja (Eman in Hacin, 2017; Pečjak, 2014).

Dan Olweus (1993) je bil med prvimi, ki je sistematično pristopil k raziskovanju medvrstniškega nasilja in ga je opredelil kot situacijo, v kateri je posameznik večkrat in v daljšem časovnem obdobju izpostavljen agresivnemu vedenju ali negativnim dejanjem s strani vrstnika ali skupine vrstnikov. Ključno pri tej opredelitvi je spoznanje, da sama narava vedenja ni nujno nasilna. Vrednotenje vedenja kot nasilnega je odvisno od konteksta in izbranih vrednot (Olweus, 1993; Muršič, Milivojević, Lešnik Mugnaioni, 2010). Muršič (2012) poudarja, da je razumevanje nasilja kot družbenega konstrukta odvisno od naše konceptualizacije in vrednotenja. Sodobna razumevanja nasilja poudarjajo tri ključne značilnosti: namerno povzročanje škode, ponavljanje dejanj ter obstoj neravnovesja moči med storilcem in žrtvijo, ki je lahko psihične ali fizične narave (Sanders in Phye, 2004).

Medvrstniško nasilje se lahko manifestira v različnih oblikah, od očitnih pretefov in verbalnih žalitev do bolj prikritih oblik, kot je izključevanje iz skupine. Pri tem je ključen element neravnovesje moči med žrtvijo in napadalcem (Rivers in Smith, 1994; Olweus, 2003; Sullivan, 2011). Posebno ranljive skupine, kot so učenci s posebnimi potrebami ali tisti, ki se soočajo s homofobnim nasiljem, so pogosto tarče nasilja zaradi svoje drugačnosti (Pečjak, 2014). To neravnovesje moči omogoča, da nasilje pogosto ostane skrito pred avtoritetami kot so učitelji. Napadalci pa dobijo občutek, da njihova dejanja ne bodo razkrita ali sankcionirana. Pogosto jih skrbi, da bi sami postali žrtve nasilja (Pečjak, 2014).

2.3.1 Vrste medvrstniškega nasilja

Včasih je težko oceniti, ali opaženo vedenje med učenci predstavlja medvrstniško nasilje, saj lahko nekatere oblike ostanejo spregledane ali pa je reakcija na vedenje prenagljena, brez popolnega razumevanja konteksta, kot opozarja Košir (2013).

Sullivan (2011) nadalje razširja razumevanje medvrstniškega nasilja z razvrščanjem pojavne oblike nasilja v hierarhično strukturo. Ločuje med fizičnim nasiljem, ki zajema poškodbe in uničevanje lastnine ter psihičnim nasiljem, ki cilja na notranje poškodovanje žrtve brez fizičnih znakov. Psihično nasilje deli na verbalno, ki vključuje žaljivke, grožnje in razširjanje lažnih govoric ter neverbalno, kot je nesramno obnašanje, socialno izključevanje in ignoriranje, znano tudi kot odnosno ali relacijsko nasilje.

Pečjak (2014) izpostavlja tudi specifične oblike nasilja kot sta spolno in spletno nasilje. Spolno nasilje obsega dejanja, kot so otipavanje in spolno nadlegovanje, ki pogosto ostanejo prikrita. Spletno ali cyber nasilje pa se v dobi socialnih omrežij vedno bolj širi in izraža skozi grožnje, žalitve in nadlegovanje na spletu. Spletno nasilje je še posebej težko odkriti in ga preprečevati zaradi anonimnosti povzročitelja, pomanjkanja nadzora s strani odraslih in lažje dostopnosti žrtve.

2.3.1.1 Medvrstniško spolno nasilje

Medvrstniško spolno nasilje je zapleten fenomen, ki zajema vse oblike neželenega spolnega vedenja med mladostniki, kot so otipavanje, verbalno nadlegovanje s spolnimi iluzijami, prisilni spolni odnosi in širjenje pornografskih materialov brez soglasja. Ta oblika nasilja, ki se pojavlja tako v šolskem kot širšem družbenem okolju, je zakonsko sankcionirana in zahteva celovito obravnavo (Hill in Kearl, 2011; Vanček, 2002).

Evropska komisija opredeljuje medvrstniško spolno nasilje kot katerokoli fizično, verbalno ali neverbalno vedenje spolne narave, ki je za žrtev nezaželeno in žaljivo (Renold, 2002). Nadlegovanje zaradi družbenega spola promovira heteroseksualne spolne norme in vključuje zasmehovanje zaradi spolne orientacije, kar prispeva k seksizmu in homofobiji (Rinehart in Espelage, 2016; Hill in Kearl, 2011).

Spolno nasilje se lahko kaže tudi kot homofobično označevanje, ki vključuje širjenje lažnih govoric o spolni usmerjenosti posameznika, s tem pa povečuje stigmatizacijo in izolacijo žrtev (Rinehart in Espelage, 2016). V šolskem okolju je še posebej pomembno razvijanje strategij za prepoznavanje, preprečevanje in obravnavo vseh oblik spolnega nasilja, da bi ustvarili varno in podporno okolje za vse učence.

Habbe (2000) opozarja na razširjenost spolnega nasilja v slovenskih šolah in na tišino, ki obdaja to problematiko, kar ovira prizadevanja za zgodnje odkrivanje in preprečevanje. Zato je ključno izobraževanje učencev o spolnem nasilju, spodbujanje kulture zavračanja nasilja ter podpora odprti komunikaciji med učenci in učitelji. Preventivni programi, ki poučujejo o medsebojnem spoštovanju, soglasju in zdravih medosebnih odnosih, skupaj z ustrezno podporo žrtvam, so nujni za učinkovito naslavljanje medvrstniškega spolnega nasilja (Pečjak, 2014; Lešnik Mugnaioni, 2012).

V projektu Varna šola, na katerega se sklicuje Bašič (2004 v Ručman-Bučar, 2004), so bile izpostavljene različne oblike nasilja, ki se pojavljajo v šolskem okolju (nasilje med vrstniki v razredih, problematičnost ločevanja po narodnosti, izsiljevanje, prisotnost nasilnih iger,

izpostavljenost deklic psihičnemu in spolnemu nasilju ter problem neukrepanja (tihe podpore) učiteljev, ko so obveščeni o nasilju med učenci.

2.3.2 Medvrstniško spolno nasilje v šolskem prostoru

Nasilje v šolskem okolju je kompleksen fenomen, ki zajema medvrstniške interakcije in vpliva na celotno šolsko skupnost, vključno z učitelji, osebjem, starši in vodstvom. Kot je razvidno iz raziskav Muršiča (2012) in Vettenburga (2003, citirano v Lešnik Mugnaioni, 2012) nasilje presega fizične oblike in vključuje verbalno, psihično in materialno škodo. Definicija Vettenburga še posebej poudarja, da je nasilje vsako dejanje, ki povzroča škodo drugim in krši šolska pravila. Taka definicija poudarja pomen širšega razumevanja nasilja, ki presega zgolj medvrstniške odnose.

Celovit pristop k obravnavi šolskega nasilja zahteva preventivne ukrepe in izobraževanje o zdravih medosebnih odnosih in jasno definirane politike za njegovo obravnavo. Pomembno je, da šola kot ustanova promovira kulturo spoštovanja, varnosti in vključenosti, ki aktivno preprečuje nasilne interakcije in spodbuja pozitivno komunikacijo ter odnose med vsemi člani skupnosti.

Srednješolsko izobraževanje igra ključno vlogo pri razvoju mladostnikov, saj gre za obdobje, ko se mladi soočajo z novimi socialnimi izzivi in učijo večje odgovornosti. Šola kot mikrokozmos družbe mladim ponuja priložnost za učenje o življenju v heterogenih skupnostih, razvija spoštovanje do različnosti in gradnjo socialnih veščin, ki so ključne za njihovo osebno in profesionalno življenje.

Dečman Dobrnjič, Rožman in Tramšek (2004) poudarjajo, da je šolsko okolje ključno ne samo za akademski razvoj mladostnikov, ampak tudi za njihov osebni razvoj, vključno z razvojem socialnih veščin, empatije, samozavesti in samostojnosti. Spodbujanje vključenosti (inkluzivnosti), medkulturnega razumevanja in celovitega razvoja osebnosti v šoli je temeljnega pomena za pripravo mladih na izzive sodobne družbe.

Za to je za učinkovito naslavljanje problema nasilja v šoli potrebna skupna zavezanost vseh članov šolske skupnosti k ustvarjanju varnega, podpornega in spodbudnega učnega okolja, ki mladostnikom omogoča, da se razvijejo v odgovorne, spoštljive in empatične posameznike, pripravljene na soočanje z življenjskimi izzivi.

2.3.2.1 Prepoznavanje medvrstniškega (spolnega) nasilja v šolah

Spolno nasilje v slovenskih šolah predstavlja resen in kompleksen problem, ki kljub svoji visoki pojavnosti ostaja večinoma prikrito in Habbe (2000) opozarja na okorno odzivnost šolskega sistema. Spolna oblika nasilja se lahko manifestira v različnih oblikah od verbalnega nadlegovanja do fizičnih napadov in celo posilstva in vključuje tako interakcije med dijaki samimi kot tudi med dijaki in odraslimi. Strah žrtev pred razkritjem pa je pogosto ključna ovira za obravnavo in preprečevanje spolnega nasilja.

Aničić in sodelavci (2002) opozarjajo na družbeno podcenjevanje problema spolnega nasilja med vrstniki, kar lahko nezavedno prispeva k razvoju nasilnih vzorcev v odrasli dobi. Poudarjajo tudi, da različne interpretacije spolno naravnanih vedenj, odvisno od spola žrtve, kažejo na potrebo po enakem obravnavanju vseh oblik spolnega nasilja.

Habbe (2000) izpostavlja, da so za spolno nasilje še posebej izpostavljene lokacije (garderobe) in opozarja na nujnost jasnih šolskih pravil za prepoznavanje, poročanje in ukrepanje proti spolnemu nasilju. Hitro, odločno in dosledno ukrepanje je ključnega pomena za zaščito žrtev. Prav tako je pomembno previdno izbiranje zaposlenih in ozaveščanje staršev o morebitnih nevarnostih pretirane bližine med učencem in učiteljem. Pomembna je pozornost na spremembe v vedenju otrok, ki lahko nakazujejo na doživljanje spolnega nasilja.

Uspešno preprečevanje spolnega nasilja temelji na ozaveščanju, vzpostavljanju varnih prostorov za razpravo in zagotavljanju podpore žrtvam. Šole in širša družba morajo jasno opredeliti sprejemljivo vedenje, vse oblike spolnega nasilja obravnavati z ustrežno resnostjo in zagotoviti potrebno podporo za premagovanje travm. Habbe (2000) poudarja, da je ključnega pomena jasna komunikacija šol in družbe o nesprejemljivosti spolnega nasilja ter zagotavljanje ustreznih mehanizmov podpore žrtvam.

Spol in starost sta ključna dejavnika, ki vplivata na dinamiko medvrstniškega nasilja, s tem pa tudi na potrebo po razvoju prilagojenih pristopov pri obravnavanju tega problema. Raziskave kažejo, da se dečki pogosteje znajdejo v vlogi žrtve ali storilca nasilja, predvsem v obliki fizičnega nasilja, kar je deloma posledica družbenih pričakovanj o agresivnosti kot sredstvu za pridobivanje statusa. Deklice pa se soočajo z bolj posrednimi oblikami nasilja, kot so psihično in socialno nasilje, ki se pogosto odvijajo v skupinah. S pojavom novih tehnologij se je medvrstniško nasilje razširilo tudi na splet, kjer deklice pogosteje izvajajo in doživljajo spletno nadlegovanje, saj anonimnost spleta privlači tiste, ki se izogibajo neposrednemu konfliktu (Pečjak, 2014; Pušnik, 2012).

Starost prav tako pomembno vpliva na pojavnost medvrstniškega nasilja. Mlajši učenci so pogosteje žrtve nasilja, medtem ko se s prehodom v višje razrede število incidentov, zlasti fizičnih oblik nasilja, postopoma zmanjšuje, kar lahko pripišemo večji socialni zrelosti in boljšim strategijam za reševanje konfliktov. Kljub temu raziskave kažejo, da se s starostjo povečuje pojavnost spletnega medvrstniškega nasilja, kar odraža večjo uporabo elektronskih medijev med mladostniki in novo dimenzijo nasilja v digitalni dobi (Pečjak, 2014; Pušnik, 2012).

Te ugotovitve poudarjajo potrebo po razumevanju in upoštevanju razlik v vedenju, odzivih in družbenih pričakovanjih med spoloma ter med različnimi starostnimi skupinami. Prilagojeni pristopi pri obravnavanju medvrstniškega nasilja morajo vključevati strategije, ki zmanjšujejo tradicionalne oblike nasilja in naslavlja izzive spletnega nasilja. Potrebno je izobraževanje o varni uporabi interneta, razvoj empatije, digitalne pismenosti in ustvarjanje podpornih skupnosti, ki lahko mladim nudijo pomoč in zaščito pred spletnim nasiljem. Preventivni in intervencijski programi omogočajo boljšo zaščito vseh učencev pred nasiljem.

Medvrstniško spolno nasilje v šolah

Medvrstniško spolno nasilje je odraz širših družbenih in kulturnih vprašanj. Pogosto mislimo, da se nasilje zgodi zaradi "slabih" posameznikov ali težavnih družin, vendar ne smemo spregledati, kako naše družbene norme in kulture prispevajo k temu. Družba in šola igrajo veliko vlogo pri oblikovanju naših pogledov na to, kaj se šteje za "normalno" ali "sprejemljivo" vedenje, kar lahko vodi do nasilja, ki temelji na spolu, rasi ali drugih identitetah (Hrženjak in Humer, 2010).

Medvrstniško spolno nasilje se lahko izraža na različne načine: kot spolna zloraba, širjenje govoric ali diskriminacija in se ne dogaja le med vrstniki, ampak je globoko ukoreninjeno v načinu, kako družba gleda na spol, seksualnost in moč. To pomeni, da lahko dečki kažejo agresijo nad dekleti ali nad vrstniki, ki ne ustrezajo tradicionalnim spolnim vlogam. Gre za odraz širše kulture, ki določa, kaj je "pravilno" ali "narobe" (Espelage, Sung Hong, Rinehart in Doshi, 2016; Terrance, Logan in Peters, 2004).

Naše kulture in družbeni sistemi določajo norme in vrednote, ki vplivajo na naše obnašanje in odnos do drugih. Ko družba stigmatizira tiste, ki odstopajo od prevladujočih norm, ustvarja okolje, kjer se nasilje ne le pojavlja, ampak je celo sprejemljivo ali neopaženo (Mencin Čeplak, 2009). Zato je pomembno, da šole in družine, kot osrednja mesta za učenje in razvoj mladih, delujejo proti tem predsodkom in spodbujajo razumevanje ter spoštovanje različnosti.

Med razvojem spolne identitete v adolescenci, mladostniki raziskujejo in definirajo svoj biološki spol in družbeni spol, s katerim se identificirajo ter svojo spolno usmerjenost. To obdobje je še posebej zapleteno zaradi močnih družbenih pričakovanj in norm, ki pogosto izhajajo iz heteronormativnosti - sistema, ki promovira heteroseksualnost kot normo in marginalizira vse druge oblike spolne orientacije in izražanja spola. Rezultat tega je, da se mladostniki, ki odstopajo od teh striktnih norm binarne delitve na moškost in ženskost, lahko znajdejo pod intenzivnim pritiskom in celo postanejo tarče vrstniškega nasilja, vključno s homofobijo in transfobijo (Hrženjak in Humer, 2010).

V šolskem okolju, kjer se spolna identiteta in izražanje nenehno nadzorujejo in ocenjujejo, lahko vsako odstopanje od "pravilnega" načina izražanja spola privede do izključevanja, zasmehovanja ali homofobičnega nadlegovanja. Šole pogosto reproducirajo in utrjujejo hegemonске spolne norme skozi procese, kot sta feminizacija fantov, ki ne ustrezajo tradicionalnim moškim normam, in homofobija, ki služi kot sredstvo za ohranjanje teh norm. Takšne prakse ne dopuščajo prostora za raznolikost spolnih identitet in izražanj, temveč ohranjajo strogo delitev na moškost in ženskost, kar pripomore k vzdrževanju strukturnega spolnega nasilja v šolah (Hrženjak, 2011).

Za nasprotovanje tem trendom je ključno, da se v šolah vzpostavi okolje, ki spoštuje raznolikost spolnih identitet in izražanj. To zahteva izobraževanje o spolni raznolikosti, spodbujanje empatije in razumevanja ter ustvarjanje varnih prostorov za vse učence, ne glede na njihovo spolno identiteto ali usmerjenost.

Medvrstniško spolno nasilje predstavlja občutljivo tematiko z jasnimi razlikami glede na spol in starost žrtev ter storilcev. Deklice so pogostejše žrtve takšnega nasilja, medtem ko so dečki v vlogi storilcev pogostejši, kot kažejo študije AAUW (2001) in Chiodo et al. (2009). Deklice so večinoma izpostavljene telesnim in verbalnim oblikam spolnega nasilja (neželeni spolni komentarji in geste) (Hand & Sanchez, 2000). Nasprotno pa se dečki pogostejše soočajo s homofobičnim označevanjem, kar dodatno izpostavlja AAUW (2001). Ta trend se nadaljuje, čeprav so dečki zdaj bolj izpostavljeni spolnemu nasilju kot prej, pri čemer obstaja neskladje med spoloma v vrstah in pogostosti viktimizacije.

Zanimivo je opaziti, da so dečki pogosto žrtve nasilja s strani istospolnih vrstnikov, kar nakazuje na povečanje homofobičnega označevanja, kot to navajajo Espelage et al. (2016). Glede na vlogo storilcev, tako dečki kot deklice večinoma uporabljajo vizualne in verbalne oblike nasilja z moškimi kot prevladujočimi nasilneži, čeprav obstajajo primeri, ko so storilci ženskega spola ali pa delujejo v spolno mešanih skupinah (AAUW, 2011).

Starost ima pomembno vlogo pri pojavnosti medvrstniškega spolnega nasilja. Skoraj 38 % deklet že v 6. razredu ali prej poroča o izkušnjah s spolnim nasiljem (AAUW, 2001, v Zins et al., 2007). Pogostost in resnost teh incidentov se povečuje skozi leta, zlasti v času med 6. in 8. razredom. Ta čas zaznamujejo biološke in razvojne spremembe pubertete in večja drznost storilcev (Espelage et al., 2016; Hand & Sanchez, 2000). Homofobično označevanje med dečki narašča v višjih razredih, medtem ko se pri deklicah zmanjšuje (Espelage et al., 2018).

Analiza viktimizacije glede na razred pokaže, da so učenci nižjih razredov manj pogosto poročali o spolnem nasilju kot učenci višjih razredov, ki so bolj izpostavljeni neposrednim oblikam fizičnega nasilja, kot so otipavanje in grabljenje s seksualno kontakto (Espelage et al., 2016). Ta dinamika poudarja pomen ustreznega odziva in ukrepanja šolskega sistema, da se zagotovi varno okolje za vse učence ter prepreči in obravnava vse oblike spolnega nasilja znotraj šolskega okolja ne glede na spol ali starost žrtev.

Študija, ki jo je leta 2016 izvedla D. Espelage, razkriva pomembne vpoglede v dojemanje medvrstniškega spolnega nasilja med mladostniki. Rezultati kažejo na jasne razlike med spoloma pri identifikaciji najbolj žaljivih oblik nasilja. Dečki so kot posebej problematično izpostavili homofobično označevanje, medtem ko so deklice poudarile neželene spolne komentarje o njihovem telesu in spolnosti (Espelage et al., 2016). Ta razlika v percepciji odraža, kako globoko so spolne norme in heteronormativna pričakovanja vpeti v izkušnje mladostnikov z nasiljem.

Dojemanje tega, kaj se šteje za spolno nasilje, je odvisno ne samo od narave dejanja, ampak tudi od osebnostnih lastnosti posameznikov in konteksta, v katerem se vedenje odvija (Terrance et al., 2004). Deklice so nagnjene k temu, da več primerov spolnega nasilja tudi tako označijo in ga dojemajo kot bolj škodljivega, kar lahko odraža širše družbene norme o spolnosti in pričakovanja glede ženskega telesa.

Zanimivo je, da na dojemanje vplivajo tudi spolne norme in samopodoba posameznika. Mladostniki, ki zagovarjajo tradicionalne spolne vloge, so manj nagnjeni k identifikaciji spolnega nasilja v primerjavi z njihovimi vrstniki, ki imajo bolj liberalne poglede na spolne vloge (Terrance et al., 2004). Ta ugotovitev kaže na pomembno vlogo, ki jo imajo družbene norme in osebna prepričanja pri oblikovanju odzivov na spolno nasilje.

Kombinacija visoke samozavesti in liberalnih pogledov na spolne vloge lahko paradoksalno zmanjša verjetnost prepoznavanja samega spolnega nasilja. Nasprotno pa se zdi, da nizka samozavest v kombinaciji z liberalnimi pogledi poveča verjetnost, da bodo posamezniki določena dejanja dojemali kot spolno nasilje (Terrance et al., 2004). Ta dinamika poudarja kompleksnost dejavnikov, ki vplivajo na razumevanje in dojemanje spolnega nasilja med mladimi ter izpostavlja potrebo po celostnem pristopu k izobraževanju in preprečevanju spolnega nasilja, ki upošteva tako individualne kot družbene dejavnike.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Raziskovalni problem se osredotoča na prepoznavanje in interpretacijo različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja v šolskem okolju s strani učencev. Problematika zajema razumevanje, katere vrste spolnega nasilja (verbalnega, neverbalnega ali fizičnega) učenci najpogosteje prepoznavajo kot spolno nasilje in kako se dojemanje teh oblik razlikuje glede na spol žrtve ali storilca ter glede na razred. Poleg tega raziskava postavlja vprašanje, ali žrtve spolnega nasilja svoje izkušnje prepoznajo kot spolno nasilje ter ali obstaja povezava med izvajalci in žrtvami spolnega nasilja v smislu prepoznavanja lastnih dejanj kot nasilnih.

3.2 Cilji Raziskovalne naloge

V sodobni družbi, kjer se meje spolne dotakljivosti in vedenja vse bolj brišejo ter postajajo del "nove normalnosti", se pojavlja nujna potreba po poglobljenem razumevanju dinamike medvrstniškega spolnega nasilja v šolskem okolju. Kljub povečani medijski pozornosti in družbenih razpravah o tej tematiki ostaja dejansko prepoznavanje, obravnavanje in preprečevanje spolnega nasilja med mladostniki pomanjkljivo. V javnosti prevladuje percepcija, da se na spolno nasilje ne odzivamo z zadostno resnostjo, kar dodatno prispeva k vzdrževanju kulture molka in neukrepanja. Zadeve, ki pridejo v medije, pogosto hitro izgubijo svojo težo, brez vidnega nadaljevanja ali konkretnih ukrepov.

V tem kontekstu je glavni cilj naše raziskovalne naloge globoko raziskati, kako učenci prepoznavajo in interpretirajo različne oblike medvrstniškega spolnega nasilja. Cilj je tudi ugotoviti, katere oblike spolnega nasilja prevladujejo v šolskem okolju in kako se te razlikujejo glede na spol ter starostno skupino.

Raziskava teži k razkritju kompleksnosti problematike spolnega nasilja med vrstniki in njenega vpliva na šolsko okolje. Z zastavljenimi cilji in raziskovalnimi vprašanji si prizadevamo prispevati k boljšemu razumevanju in ozaveščenosti o tej problematiki ter predlagati učinkovite strategije za njeno preprečevanje in obravnavo. S tem želimo spodbuditi spremembe v percepciji spolnega nasilja v družbi, ki bo privedla do bolj odgovornega in aktivnega odzivanja na ta dejanja in tako graditi varnejše in bolj podporno šolsko okolje za vse učence.

CILJI RAZISKOVALNE NALOGE SO:

1. Ugotoviti, katere oblike spolnega nasilja učenci prepoznavajo kot spolno nasilje.
2. Analizirati razširjenost verbalnega, neverbalnega in fizičnega spolnega nasilja v šolskem okolju.
3. Preučiti, ali obstaja razlika v prepoznavanju vrst spolnega nasilja glede na spol učencev.
4. Raziskati, ali žrtve medvrstniškega spolnega nasilja dojemajo svoje izkušnje kot spolno nasilje.
5. Preveriti, ali učenci, ki izvajajo spolno nasilje, to dejanje prepoznavajo kot spolno nasilje in ali so morda tudi sami bili žrtve takšnega nasilja.
6. Odkriti, katere oblike medvrstniškega spolnega nasilja so najpogostejše in se razlikujejo glede na spol ali razred.

Glede na cilje raziskave smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja in izpeljali hipoteze:

3.2.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

RV1: Katerega spolnega nasilja v šoli je več: verbalnega, neverbalnega ali fizičnega?

- H1: Anketiranci kot obliko spolnega nasilja najpogosteje prepoznajo fizično spolno nasilje.

RV2: Ali obstaja razlika v prepoznavanju vrst spolnega nasilja glede na spol?

- H2: Dekleta pogosteje kot fantje prepoznajo verbalno in neverbalno spolno nasilje kot takšno.

RV3: Ali žrtve prepoznajo to, kar se jim dogaja, kot spolno nasilje?

- H3: Anketiranci, ki so doživeli medvrstniško spolno nasilje, le-tega manj pogosteje prepoznajo, če je v obliki neverbalnega spolnega nasilja kot pa v verbalni in fizični obliki.

RV4: Kakšen je obseg in narava medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranimi učenci?

- H4: Učenci, ki so sami doživeli medvrstniško spolno nasilje, imajo večjo verjetnost, da bodo v vlogi izvajalca podobnih dejanj, kar podpira trditev, da 'nasilje rodi nasilje.'

3.3 Metodologija dela

2.3.1 Metoda in raziskovalni pristop

Da bi razumeli, kako se medvrstniško spolno nasilje odvija v slovenskih šolah, smo se odločili za izvedbo raziskave po metodi, ki ne predvideva eksperimentalnega posega, ampak nas zanima raziskovanje obstoječega stanja. Za zbiranje podatkov smo uporabili anketni vprašalnik, ki nam je omogočil zbiranje informacij neposredno od učencev. Po zbiranju podatkov smo se posvetili njihovi analizi, pri čemer smo se osredotočili na osnovno statistično obdelavo, ki nam je dala vpogled v pogostost in naravo medvrstniškega spolnega nasilja v šolskem okolju.

3.3.2 Tehnike in instrumenti

Za zbiranje podatkov v naši raziskavi smo uporabili anketno metodo, pri čemer je bil ključno orodje anketni vprašalnik, ki je bil posebej prilagojen za učence 7., 8. in 9. razreda osnovnih šol. Vprašalnik smo razvili na temelju temeljitega pregleda relevantne literature, s ciljem zajeti ključne vidike medvrstniškega spolnega nasilja.

Vsebina vprašalnika je bila razdeljena na več tematskih sklopov, vključno s splošnimi podatki, kot so razred in spol učencev, prepoznavanjem medvrstniškega spolnega nasilja, izpostavljenostjo različnim oblikam tega nasilja, posredno izpostavljenostjo nasilju in udeležbo pri izvajanju medvrstniškega spolnega nasilja.

Vprašalnik je vključeval vprašanja zaprtega tipa, ki so temeljila na dihonomni merski lestvici (odgovori "da" ali "ne") in na 5-stopenjski Likertovi lestvici (0 - nikoli, 5 - zelo pogosto).

2.3.3 Opis zbiranja podatkov

Pri izvedbi raziskave o medvrstniškem spolnem nasilju v slovenskih šolah smo podatke zbrali v decembru 2023, pri čemer smo se osredotočili na učence 7., 8. in 9. razreda ene podeželske in ene mestne šole v Celju. Za izvedbo raziskave smo pridobili soglasje ravnateljev obeh šol, ki so prepoznali pomen raziskave in podprli naš pristop. Starši učencev so že na začetku šolskega leta dali splošno soglasje za sodelovanje svojih otrok v raziskavah, če se ravnatelj s tem strinja.

Za zagotovitev anonimnosti in prostovoljnosti sodelovanja smo učencem podeželske šole vprašalnik predstavili v tiskani obliki, medtem ko so učenci mestne šole anketni vprašalnik izpolnjevali preko spleta. Taka metodologija je omogočila prilagodljivost pri zbiranju podatkov in hkrati zagotovila enakopravne pogoje za vse sodelujoče.

Da bi zagotovili objektivnost raziskave, smo se osredotočili na vprašanja zaprtega tipa, ki omogočajo lažjo kvantitativno analizo in interpretacijo podatkov. Validnost inštrumentov smo zagotovili s skrbnim načrtovanjem vprašalnikov, ki so bili tesno povezani z raziskovalnimi cilji.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

V procesu obdelave pridobljenih podatkov z anketnega vprašalnika preko programa Excel smo se osredotočili na uporabo deskriptivne statistike. Rezultate smo nato predstavili v obliki grafov, da bi omogočili jasno in razumljivo interpretacijo ugotovitev.

Med analizo podatkov smo opazili izrazite razlike med odgovori učenek in učencev celjske mestne šole, pri čemer so bile razlike še bolj poudarjene v 8. in 9. razredu. Ker nismo bili prisotni na šolah med izpolnjevanjem anket, smo se odločili iz analize izključiti rezultate mestne šole. To odločitev smo sprejeli zaradi pomislekov glede odziva učencev na spletni anketni vprašalnik.

Če predpostavimo, da so učenci na vprašalnik odgovarjali iskreno, to kaže na morebitno resnejše vprašanje glede razširjenosti medvrstniškega spolnega nasilja in ozaveščenosti o tem v šolah. Po drugi strani pa, če učenci niso jemali resno reševanja ankete in njihovi odgovori niso odražali resničnih mnenj, se moramo vprašati, zakaj je prišlo do takega odziva. Oba scenarija nakazujeta potrebo po dodatnem razmisleku in ukrepanju, da bi bolje razumeli in obravnavali problem medvrstniškega spolnega nasilja v šolskem okolju.

3.3.5 Vzorec

V naši raziskavi o medvrstniškem spolnem nasilju smo se zaradi zaznanih razlik in nejasnosti v odzivih odločili osredotočiti izključno na podatke, zbrane na podeželski šoli. Vzorec tako obsega odgovore učencev 7., 8. in 9. razreda, ki so bili prisotni v šoli v času izpolnjevanja anket. V tem postopku smo iz analize izločili skupno 10 anket, razdeljenih po razredih: 2 iz 7. razreda, 4 iz 8. razreda in 4 iz 9. razreda. Razlog za izločitev teh anket je bilo predvidevanje, da odgovori teh učencev niso odražali iskrenih in točnih podatkov.

Ta odločitev temelji na strogih kriterijih zanesljivosti in verodostojnosti podatkov, ki so ključni za objektivno oceno razširjenosti in narave medvrstniškega spolnega nasilja. Takšen pristop zagotavlja, da naše analize in sklepi temeljijo na zanesljivih in točnih informacijah, kar je bistveno za razumevanje problema in iskanje učinkovitih rešitev.

Z izločitvijo nezanesljivih anketnih odgovorov smo si prizadevali zagotoviti, da bo naša analiza čim bolj odražala resnično stanje medvrstniškega spolnega nasilja na podeželski šoli in s tem omogočila boljše razumevanje problema ter razvoj učinkovitih strategij za njegovo preprečevanje in obravnavo.

Slika 1: Vzorec anektiranih učencev glede na spol.

V raziskavi je sodelovalo 74 učenk in učencev. Na podlagi naslednjega grafa lahko vidimo, da je raziskovalni vzorec za študijo uravnotežen glede na spol; 50 % anketiranih je fantov in 50 % deklet. Ta enakomerna porazdelitev po spolu omogoča boljše primerjave med fanti in dekleti v zvezi z njihovimi odzivi in morda izpostavlja razlike ali podobnosti v njihovem dojetanju in izkušnjah medvrstniškega spolnega nasilja. Enaka zastopanost obeh spolov v vzorcu je pomembna za zagotavljanje, da bodo rezultati raziskave lahko uporabljeni za sklepanje o obeh spolih brez pristranskosti, ki bi nastala zaradi neuravnoteženega vzorca.

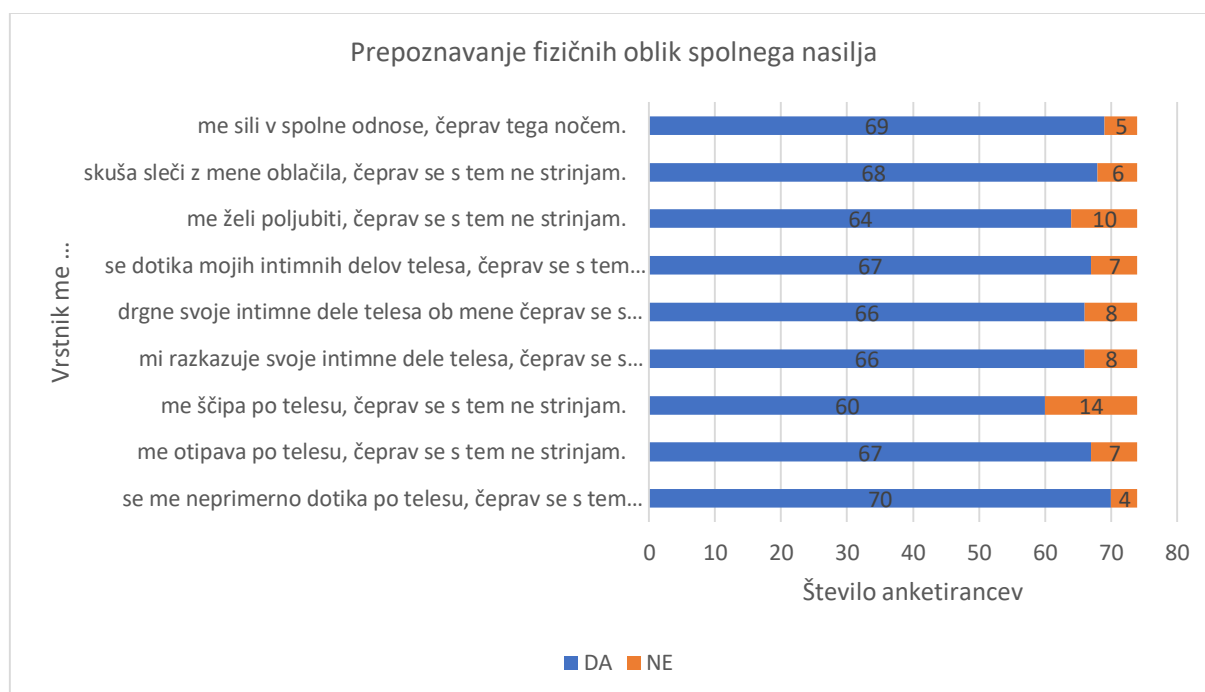
Slika 2: Vzorec anketiranih učencev glede na razred.

Podani krožni diagram prikazuje razdelitev števila anketirancev glede na razred. Skupaj je 74 anketirancev, med katerimi je 33 učencev iz 7. razreda, kar predstavlja največji delež, sledi 27 učencev iz 9. razreda in najmanjši delež, 14 učencev iz 8. razreda.

Diagram kaže, da je v raziskavo vključenih več mlajših učencev (7. razred) kot starejših (8. in 9. razred), kar bi lahko vplivalo na interpretacijo rezultatov, saj lahko razlike v starosti vplivajo na razumevanje in izkušnje z medvrstniškim spolnim nasiljem. Vendar pa prisotnost vseh treh skupin omogoča analizo po razredih in lahko razkrije, kako se dojemanje in pojavnost spolnega nasilja spreminjata z odraščanjem učencev.

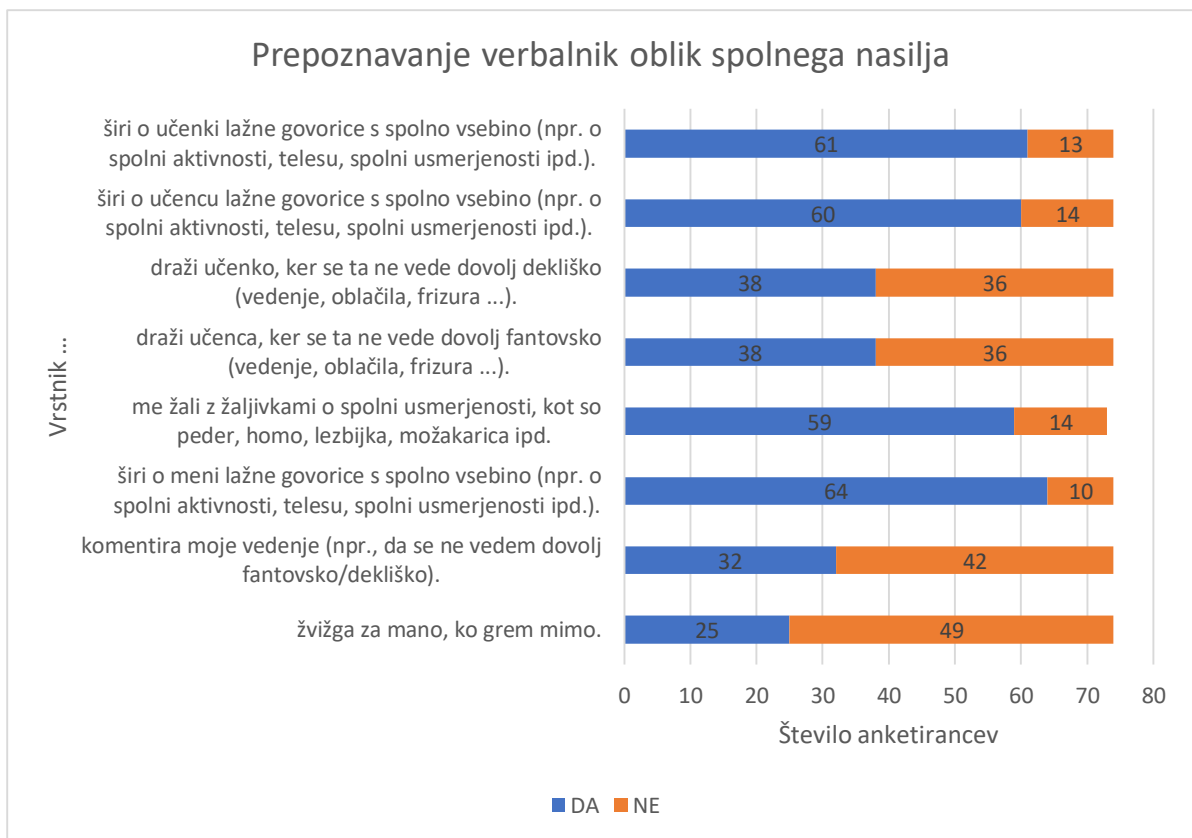
3.4 Rezultati in interpretacija

Prepoznavanje oblik medvrstniškega spolnega nasilja

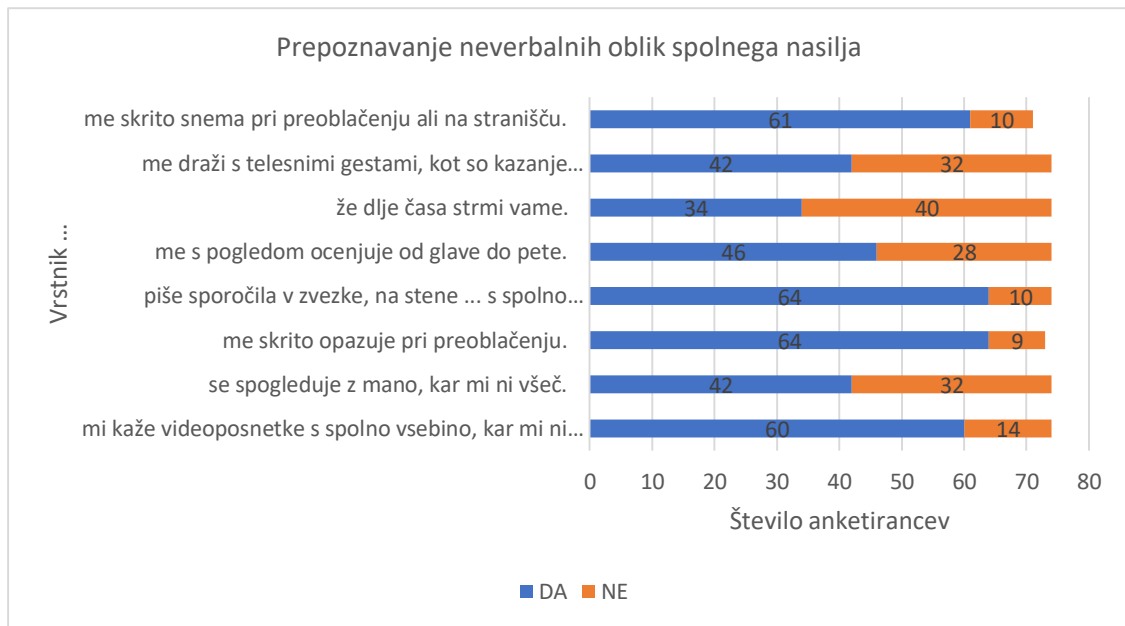
Slika 3: Prepoznavanje fizičnih oblik spolnega nasilja med anketiranci.

Graf prikazuje, v kolikšni meri anketirani učenke in učenci prepoznajo različne fizične oblike spolnega nasilja. Vsebine, ki so jih anketiranci ocenjevali, vključujejo različna neželena vedenja kot so prisiljeni spolni odnosi, poskusi slačenja, neželeni poljubi, dotikanje intimnih delov telesa, drgnjenje intimnih delov ob osebo, razkazovanje intimnih delov telesa, ščipanje in otipavanje po telesu ter neprimerno dotikanje. Učenci v veliki meri prepoznajo vse naštetе oblike kot primere spolnega nasilja. 14 anketirancev meni, da ščipanje po telesu, čeprav se vrstnik s tem ne strinja, ni oblika spolnega nasilja, enako meni 10 učenk in učencev, če želi vrstnik nekoga, ki mu to ni všeč, poljubiti. To lahko nakazuje, da takšna dejanja v večini doživljajo kot del svoje vsakodnevne šolske izkušnje. To velja predvsem za ščipanje po telesu in izsiljevanje poljuba.

Slika 4: Prepoznavanje različnih verbalnih oblik spolnega nasilja med anketiranci.

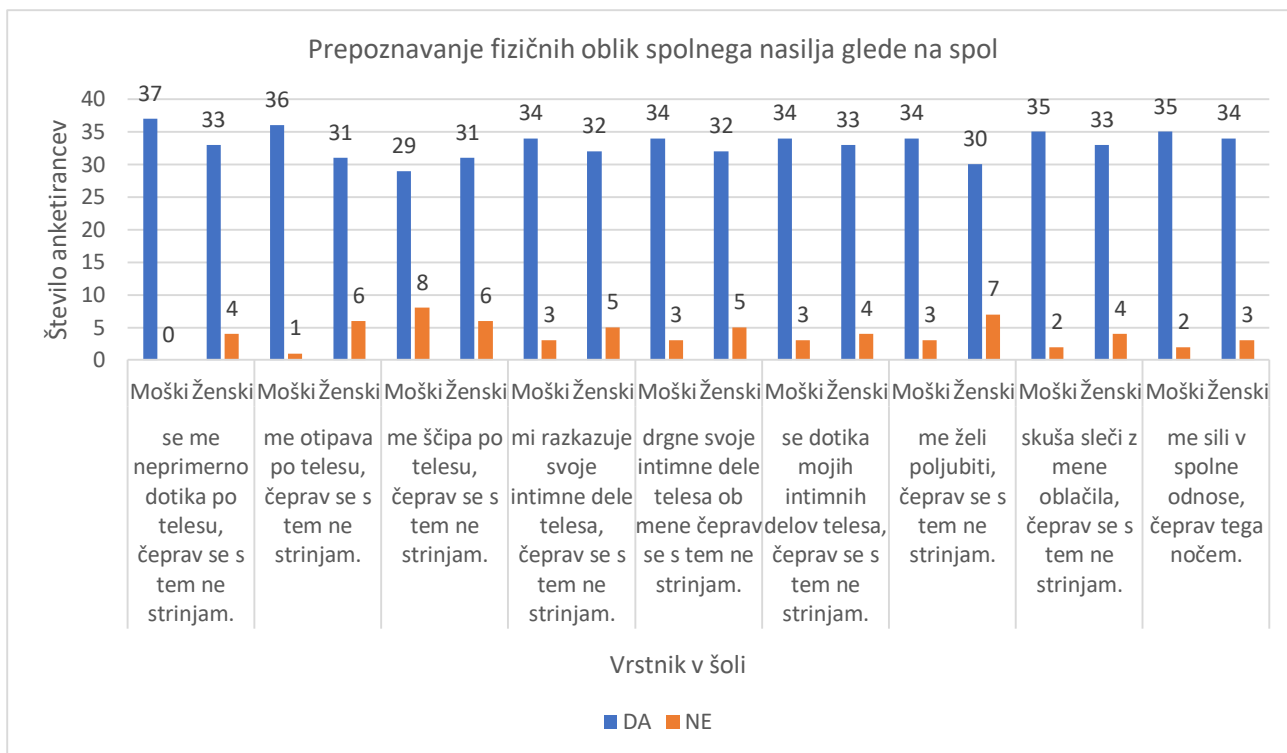
Pri prepoznavanju različnih verbalnih oblik spolnega nasilja 34 % anketirancev razume žvižganje za nekom kot obliko spolnega nasilja, prav tako kot obliko spolnega nasilja 43 % anketirancev razume situacijo, ko nekdo komentira njihovo vedenje, da se obnašajo dovolj primerno svojemu spolu. Skoraj 10 % anketirancev več kot spolno nasilje označi tudi draženje njega ali druge osebe, da se ne vede v skladu s pričakovanji svojega spola. Anketirani učenci so kot obliko verbalnega spolnega nasilja najmanj prepoznali širjenje lažnih govoric s spolno vsebino v 10-ih primerih (13,5 %) ter žaljenje in širjenje lažnih govoric s spolno vsebino v 14-ih primerih (19 %).

Slika 5: Prepoznavanje neverbalnih oblik spolnega nasilja.

Graf prikazuje prepoznavanje neverbalnih oblik spolnega nasilja med učenci. Vprašanja se osredotočajo na različne vrste neverbalnega vedenja, kot so skrito snemanje ali opazovanje med preoblačenjem, draženje s telesnimi gestami, dolgotrajno strmenje, ocenjevanje osebe od glave do pete, pisanje sporočil s spolno vsebino, skrito opazovanje, neželjeno spogledovanje in prikazovanje video posnetkov s spolno vsebino.

Analiza odgovorov pokaže, da je večina anketiranih učencev (preko 80 %) prepoznala skrito snemanje ali opazovanje, kazanje videoposnetkov s spolno vsebino, pisanje sporočil s spolno vsebino ter skrito opazovanje pri preoblačenju kot oblike spolnega nasilja. Najmanj anketirancev je kot neverbalno spolno nasilje prepoznalo dolgotrajno strmenje v vrstnika (46 %) in draženje s kazanjem telesnih gest, kot so kazanje sredinca, gestikuliranje spolnega akta ali spolnega uda (57 %).

Slika 6: Prepoznavanje fizičnih oblik spolnega nasilja glede na spol anketirancev.

Iz zgornjega grafa lahko razberemo, da med anketiranimi fanti in dekleti obstajajo razlike v percepciji, kaj šteje za fizične oblike spolnega nasilja. Vsi fantje (37 od 37) so prepoznali neprimerno dotikanje po telesu kot obliko spolnega nasilja, medtem ko je štiri dekleta to vprašanje opredelilo kot 'Ne'. To lahko pomeni, da je med fanti morda večje soglasje ali bolj enotno mnenje o tem, kaj šteje za spolno nasilje, ali pa da dekleta dojemajo spolno nasilje bolj raznoliko ali imajo večje razumevanje za subtilnost in kontekst teh situacij.

Pri vprašanjih o otipavanju, ščipanju in drugih vrstah fizičnega kontakta brez soglasja je opaziti, da je večina učencev obeh spolov ta vedenja označila kot spolno nasilje. Kljub temu je pri vsaki od teh postavk opaziti, da je nekoliko več fantov odgovorilo z 'Ne', kar bi lahko kazalo na večjo verjetnost, da ti anketiranci nekatere oblike fizičnega kontakta ne doživljajo kot spolno nasilje ali pa so bolj nagnjeni k temu, da takšna dejanja ne označijo za nasilje v anketnem kontekstu.

Večina fantov (34 od 37) in nekoliko manjša večina deklet (30 od 37) je prepoznala, da je poskus poljubljanja brez soglasja oblika spolnega nasilja. Trije fantje in sedem deklet tega niso prepoznali kot spolno nasilje. To nakazuje, da obstaja visoka stopnja soglasja med obema spoloma, da je neželen poskus poljubljanja neprimerno vedenje, vendar je pomemben manjšinski delež, zlasti med učenkami, ki te oblike kontakta ne prepoznajo kot spolno nasilje. Skoraj vsi fantje (36 od 37) in večina deklet (31 od 37) so prepoznali otipavanje brez soglasja kot spolno nasilje. Samo en fant in šest deklet tega niso prepoznali kot spolno nasilje. Ponovno to kaže na visoko stopnjo soglasja med učenci o tem, da je otipavanje brez soglasja neprimerno in predstavlja spolno nasilje.

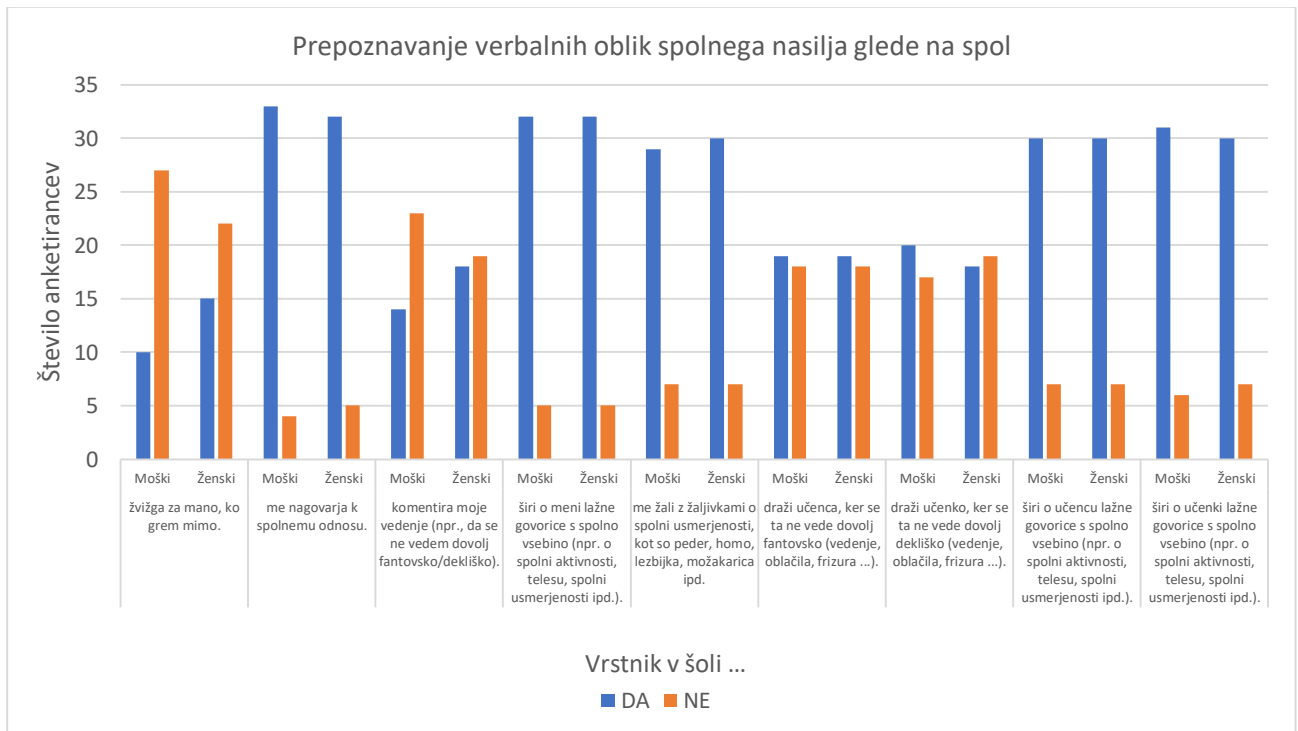
Med fanti jih je 29 prepoznalo ščipanje po telesu brez soglasja kot spolno nasilje, medtem ko 8 učencev tega ni prepoznalo. 31 učenek je prepoznalo ščipanje kot spolno nasilje in 6 jih tega ni prepoznalo.

Ta podatek kaže na razmeroma visoko stopnjo prepoznavnosti ščipanja brez soglasja kot oblike spolnega nasilja, a hkrati razkriva, da nekateri učenci – večje število med fanti – tega ne vidijo kot problem. Možni razlogi za to razhajanje v dojetanju so lahko kulturne norme, ki bolj

tolerirajo fizično izražanje med moškimi, ali pa morda dojemanje ščipanja kot manj resne oblike nasilja v primerjavi z drugimi dejanji. Ta razlika med odgovori, razvrščenimi glede na spol anketirancev, bi lahko odražala socialne norme, ki so pogosto bolj permissivne do fizične intimnosti kot del medvrstniških interakcij med dekleti, ali pa predpostavko, da dekleta pogosteje doživljajo neželjeno pozornost kot del svoje vsakdanje izkušnje in so morda postala do tega bolj tolerantna.

Najbolj izenačena odgovora med obema spoloma sta bila pri izrazitih oblikah fizičnega spolnega nasilja, kot sta siljenje v spolne odnose in poskusi slačenja oblačil, kjer je razlika v številu 'Ne' odgovorov med fanti in dekleti minimalna.

Analiza grafa prikazuje odziv anketiranih učencev na različne izjave, ki se nanašajo na verbalno spolno nasilje. Rezultati nakazujejo, da imajo učenci in učenke različno mnenje o tem, kaj štejejo za spolno nasilje. To nakazuje, da lahko dojemanje spolnega nasilja med mladimi močno variira glede na konkretno situacijo in spol anketirancev.

Pri večini izjav so odgovori dokaj uravnoteženi med spoloma, kar pomeni, da so si učenci in učenke enotni v tem, kaj smatrajo za spolno nasilje. Izjave, kot so "širi o meni lažne govornice s spolno vsebino" to dejanje anketiranci prepoznajo kot spolno nasilje, z 32 pritrditvami tako med fanti kot dekleti in le peščico nasprotnih mnenj (5 fantov in 5 deklet).

Opazimo lahko, da so odzivi na "draženje učenca/učenke, ker se ta ne vede dovolj fantovsko/dekliško," bolj razpršeni, z enakim številom fantov (19) in deklet (18) učencev, ki priznavajo tako vedenje kot spolno nasilje, a tudi skoraj enako število tistih, ki tega ne priznavajo (18 fantov in 18 deklet). V odgovorih je zaznati tudi razlike med spoloma, ki so verjetno posledica družbenih pričakovanj in spolnih stereotipov.

Izstopajoča podatka, kjer se pojavi največje odstopanje med spoloma, sta vedenjski komentarji in žvižganje za osebo.

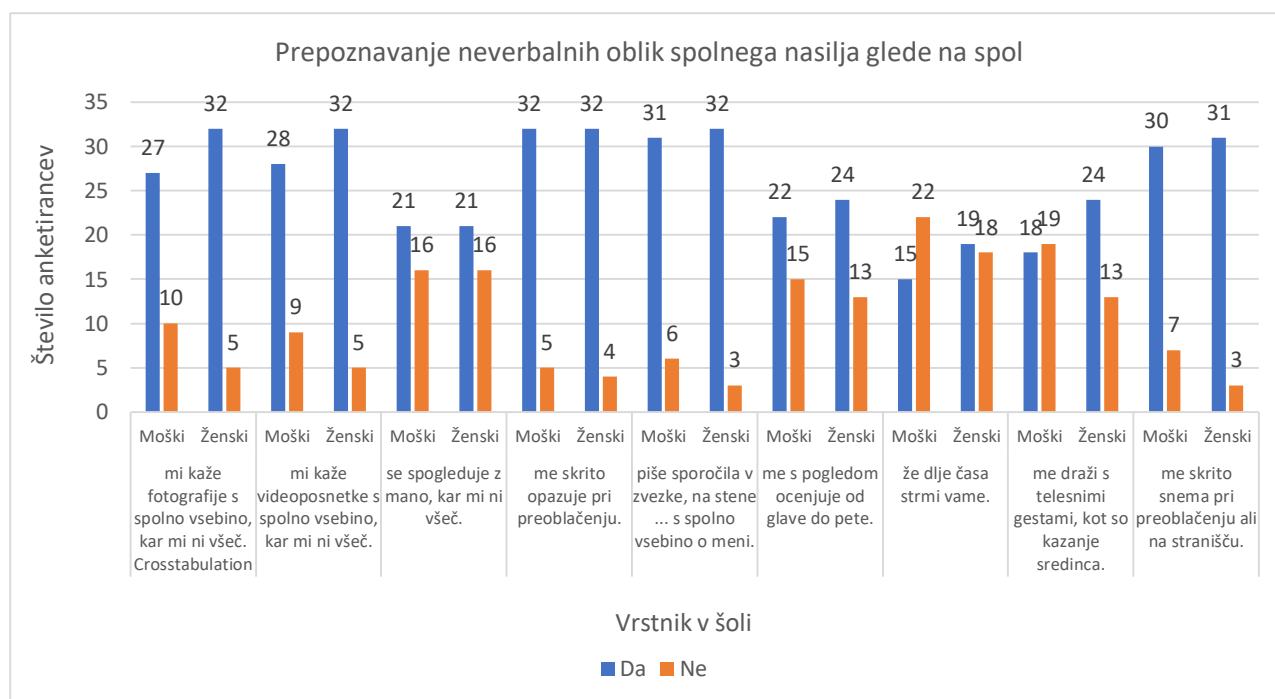
Pri vprašanju o žvižganju za nekom je 10 fantov in 15 deklet navedlo, da to prepoznajo kot obliko spolnega nasilja, medtem ko je 27 (od 37) fantov in 22 (od 37) deklet odgovorilo, da tega ne prepoznajo kot spolno nasilje. Ta razlika lahko odraža različno zaznavanje žvižganja

med spoloma, pri čemer fantje morda žvižganje vidijo kot manj agresivno ali manj povezano s spolnim nasiljem s tendenco, da fantje manj verjetno prepoznajo tovrstna dejanja kot problematična.

Pri vprašanju o komentiranju vedenja glede na spolno usmerjenost so se rezultati močno razlikovali, kjer 14 fantov in 18 deklet to prepozna kot spolno nasilje, medtem ko se 23 fantov in 19 deklet s tem ne strinja. Ta odgovor odraža, da je občutljivost za prepoznavanje spolnega nasilja v verbalni obliki povezana s komentarji o spolni usmerjenosti in vedenju, ki ne sledi tradicionalnim spolnim vlogam, različna med spoloma.

Pri trditvi, ki se nanaša na "draženje zaradi neustreznosti spolnim stereotipom," kaže, da imata oba spola podobno dojemanje, kar kaže na to, da mladostniki prepoznavajo in zavračajo stereotipe in žaljivo obnašanje, povezano s spolno identiteto.

Pri izjavi "me nagovarja k spolnemu odnosu," pa je bil odgovor skoraj soglasen med spoloma, s 33 učenci in 32 učenkami, ki so priznali, da je to oblika spolnega nasilja, le peščica pa jih je izrazila nasprotovanje (4 fanti in 5 deklet). To poudarja skupno razumevanje resnosti nepooblaščenih spolnih predlogov.

Slika 7: Prepoznavanje neverbalnih oblik spolnega nasilja med anketiranci glede na spol.

V grafu so predstavljene različne neverbalne oblike spolnega nasilja glede na spol, z navedbo števila odgovorov "Da" in "Ne". Analiza podatkov pokaže naslednje: pri prikazovanju fotografij s spolno vsebino je bilo 27 fantov, ki so označili "Da", v primerjavi z 10, ki so rekli "Ne". Med anketirankami je število "Da" odgovorov višje, 32, s samo 5 "Ne" odgovori.

Podobno pri prikazovanju videoposnetkov s spolno vsebino je 28 učencev odgovorilo "Da" in 9 "Ne", medtem ko je 32 učenk odgovorilo "Da" in 5 "Ne".

Spogledovanje, ki ni zaželeno, doživlja enako stopnjo neodobravanja med spoloma, z 21 "Da" odgovorov pri obeh spolih in 16 "Ne" odgovorov.

Skrito opazovanje pri preoblačenju ima visoko stopnjo prepoznavanja kot spolno nasilje pri obeh spolih z 32 fanti in 32 dekleti, ki so odgovorili "Da", medtem ko je samo 4 fanti in 3 dekleta, ki so rekli "Ne".

Pisanje sporočil s spolno vsebino je prepoznano kot spolno nasilje z večjo stopnjo soglasja pri dekletih (32 "Da", 3 "Ne") v primerjavi s fanti (31 "Da", 6 "Ne"). Prav tako se ocenjevanje osebe od glave do pete pogosteje dojema kot neprimerno pri dekletih (24 "Da", 13 "Ne") kot pri fantih (22 "Da", 15 "Ne").

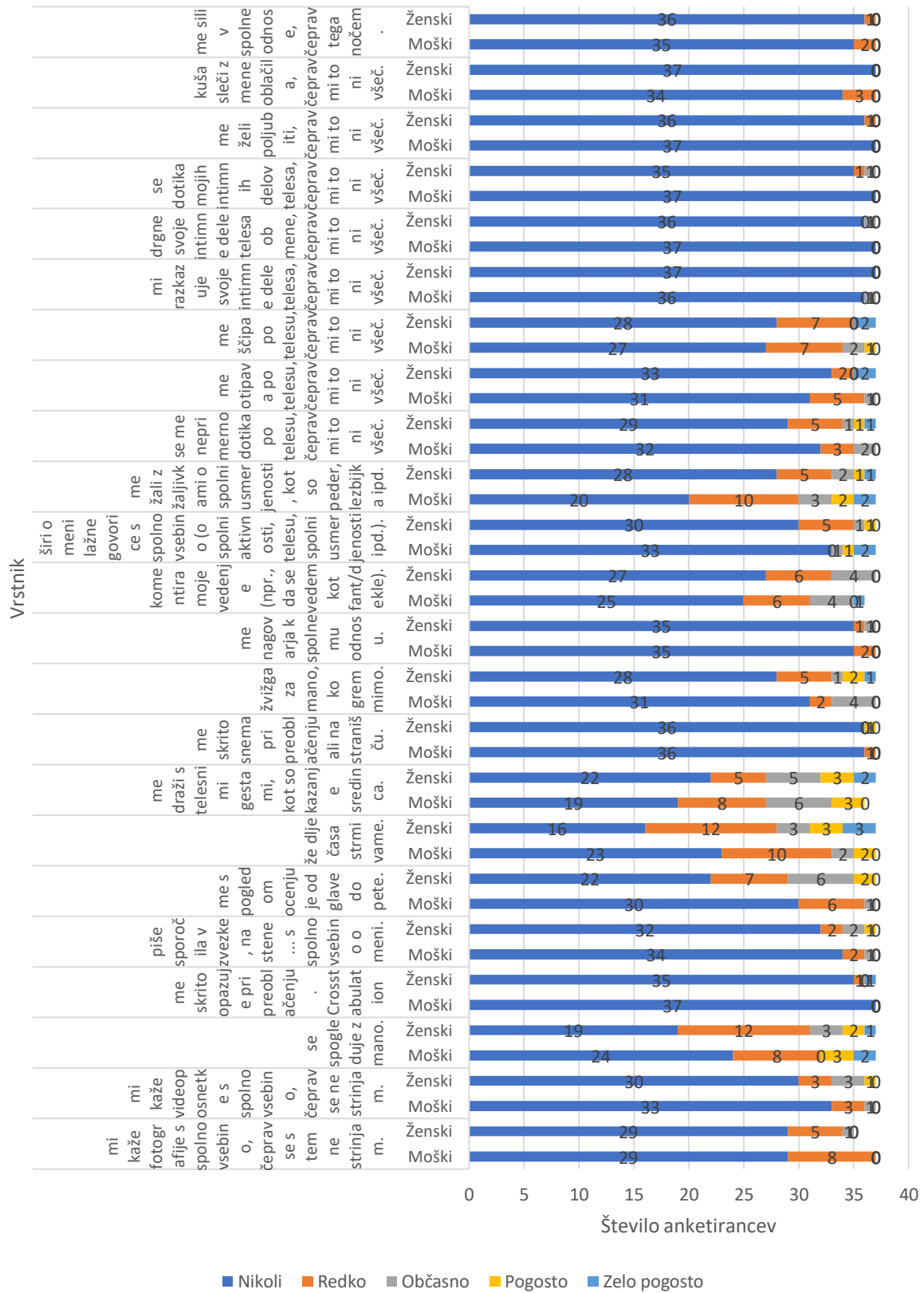
Dolgotrajno strmenje je manj enotno prepoznano kot spolno nasilje, zlasti med fanti (15 "Da", 22 "Ne"), medtem ko je pri dekletih manjši razkorak med odgovoroma. (19 "Da", 18 "Ne").

Draženje s telesnimi gestami, kot je kazanje sredinca, je bolj prepoznano kot spolno nasilje pri dekletih (24 "Da", 13 "Ne") v primerjavi s fanti (18 "Da", 19 "Ne").

Skrito snemanje pri preoblačenju ali na stranišču je skoraj enotno prepoznano kot spolno nasilje s 30 fanti in 31 dekletimi, ki so odgovorili "Da", proti 7 fantom in 3 dekletom, ki so odgovorili "Ne".

Analiza kaže, da so določena vedenja, kot so skrito snemanje in opazovanje ter prikazovanje fotografij in videoposnetkov s spolno vsebino enotno prepoznana kot oblike spolnega nasilja ne glede na spol. Vedenja, ki vključujejo telesne geste in dolgotrajno strmenje, pa kažejo večje razlike v percepciji med spoloma, z večjo verjetnostjo, da jih dekleta dojemajo kot spolno nasilje. To lahko kaže na razlike v družbenih normah in pričakovanjih do obnašanja, ki so dovoljena ali pričakovana med spoloma. Poleg tega lahko navedene razlike v odgovorih med spoloma odražajo tudi različno stopnjo izpostavljenosti in občutljivosti na določene vrste spolnega nasilja.

Izpostavljenost različnim oblikam spolnega nasilja

Slika 8: Izpostavljenost različnim oblikam spolnega nasilja anketirancev glede na spol.

Iz zgornjega grafa lahko razberemo, da je večina fantov (29 pri fotografijah in 33 pri videoposnetkih) in deklic (29 pri fotografijah in 30 pri videoposnetkih) poročala, da niso bili izpostavljeni spolno eksplicitnim materialom. Kljub temu pa je več deklic (12 pri spogledovanju in 5 pri žvižganju) v primerjavi s fanti (8 pri spogledovanju in 2 pri žvižganju) doživelo občasno nezaželeno spogledovanje in žvižganje, kar kaže na spolne razlike v doživljanju določenih verbalnih oblik spolnega nasilja.

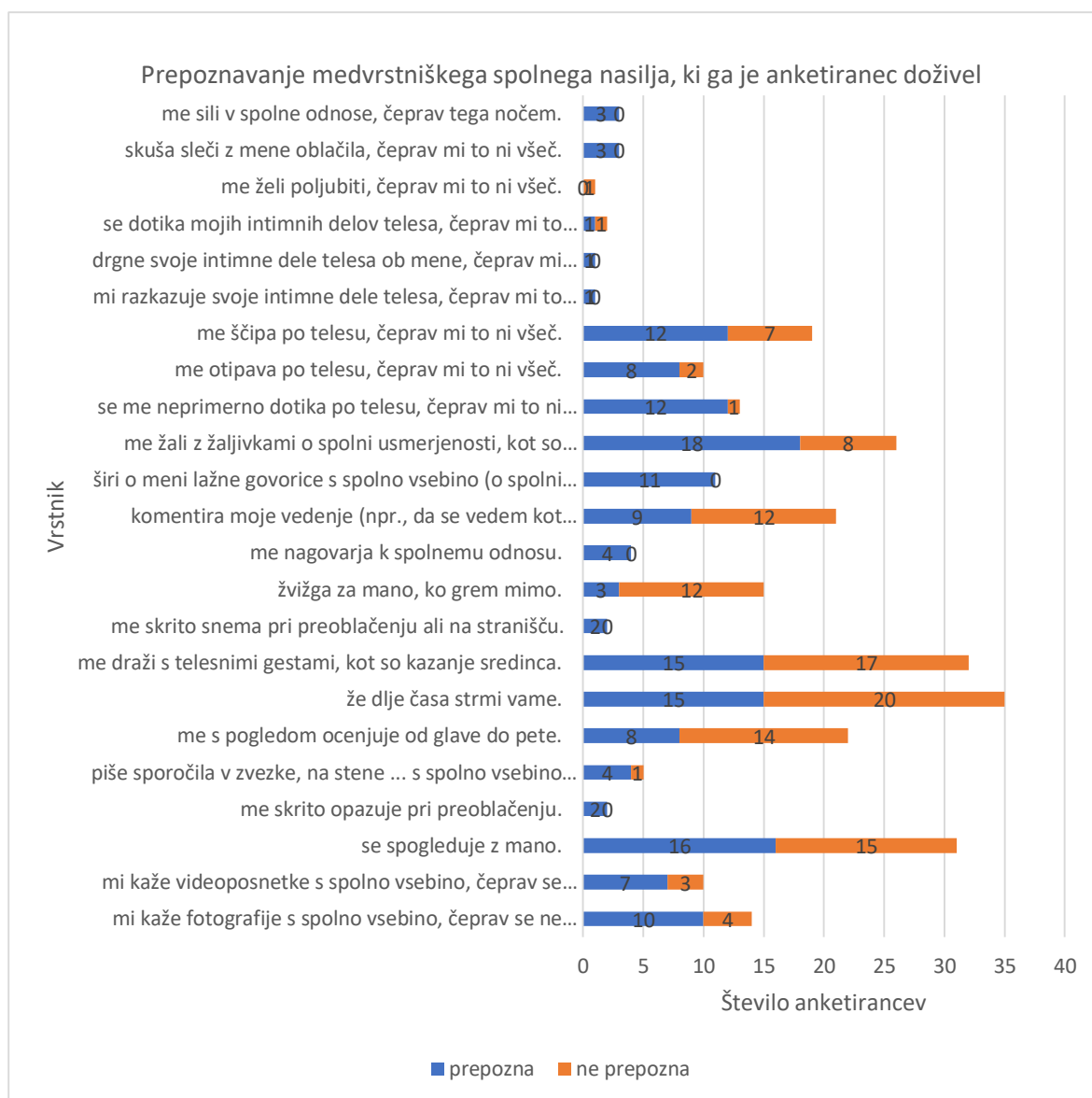
Pri fizičnih oblikah spolnega nasilja, kot je neprimerno dotikanje, je 32 fantov in 29 deklic označilo, da tega niso nikoli doživeli, medtem ko je 3 fante in 5 deklic ta dejanja doživelo vsaj občasno. Ščipanje po telesu je bilo prav tako redkeje doživeto, 27 fantov in 28 deklic je označilo 'nikoli', v primerjavi s 7 fanti in 8 deklicami, ki so izkušnje s ščipanjem označili kot redko ali občasno.

Pri ocenjevanju od glave do pete je več deklet (24) kot fantov (22) odgovorilo, da so to izkušnjo imeli vsaj občasno. Dolgotrajno strmenje je prav tako bolj pogosta izkušnja med dekleti (19, «'nikoli», 16 »nikoli« pri fantih), z večjim številom učenk, ki so to doživele pogosto ali zelo pogosto (3, fantje 2).

Draženje s telesnimi gestami sta označila kot podobno izkušnjo oba spola, 18 fantov in 24 deklet, ki so to označili kot redko doživeto spolno nasilje, in 19 fantov ter 13 deklet, ki tega niso nikoli doživeli. Pri skritem snemanju pri preoblačenju so podatki skoraj identični za oba spola, 36 fantov in 36 deklet, ki so navedli, da tega niso nikoli doživeli.

Komentiranje vedenja glede na spolne stereotipe je bilo pogostejše med dekleti, 27 jih zapiše, da tega »nikoli« niso doživele, enako je odgovorilo 15 fantov. Ta podatek lahko kaže na večjo verjetnost, da bodo dekleta izpostavljene verbalnemu spolnemu nasilju, ki temelji na spolnih stereotipih.

Skupno gledano so bili primeri, kjer je bilo spolno nasilje doživeto pogosto ali zelo pogosto, redki, a vseeno prisotni med obema spoloma. Ti anketni podatki poudarjajo potrebo po nadaljnjem izobraževanju in osveščanju na temo medvrstniškega spolnega nasilja, da se učenci bolje opremijo za prepoznavanje in odzivanje na vse oblike spolnega nasilja.

Slika 9: Prepoznavanje izkušenj anketirancev z medvrstniškim spolnim nasiljem kot obliko spolnega nasilja.

Analiza podatkov iz grafa kaže na različno stopnjo prepoznavanja medvrstniškega spolnega nasilja med učenci, ki so to nasilje doživeli. Anketiranci so v večini primerov prepoznali neželeno prikazovanje fotografij (10 proti 4) in videoposnetkov s spolno vsebino (7 proti 3) kot spolno nasilje do njih, kar kaže na relativno visoko zavedanje o nedopustnosti takšnih dejanj.

Odgovori za neželeno spogledovanje so razdeljeni, saj 16 anketirancev pravi, da to prepozna kot spolno nasilje, medtem ko je 15 anketirancev navedlo, da tega ne prepoznajo kot takšnega. To lahko kaže na to, da je spogledovanje včasih dojeta kot manj jasen znak spolnega nasilja ali pa se njegova percepcija razlikuje glede na kontekst ali osebno dožemanje.

Skrito opazovanje pri preoblačenju (2 proti 0) in skrito snemanje (2 proti 0) sta bila skoraj soglasno prepoznana kot spolno nasilje, ki sta ju doživela anketiranca.

Zanimivo je, da daljše strmenje (15 prepozna, 20 ne prepozna) in draženje s telesnimi gestami (15 prepozna, 17 ne prepozna) prav tako povzročata deljena mnenja, kar kaže na to, da ti znaki

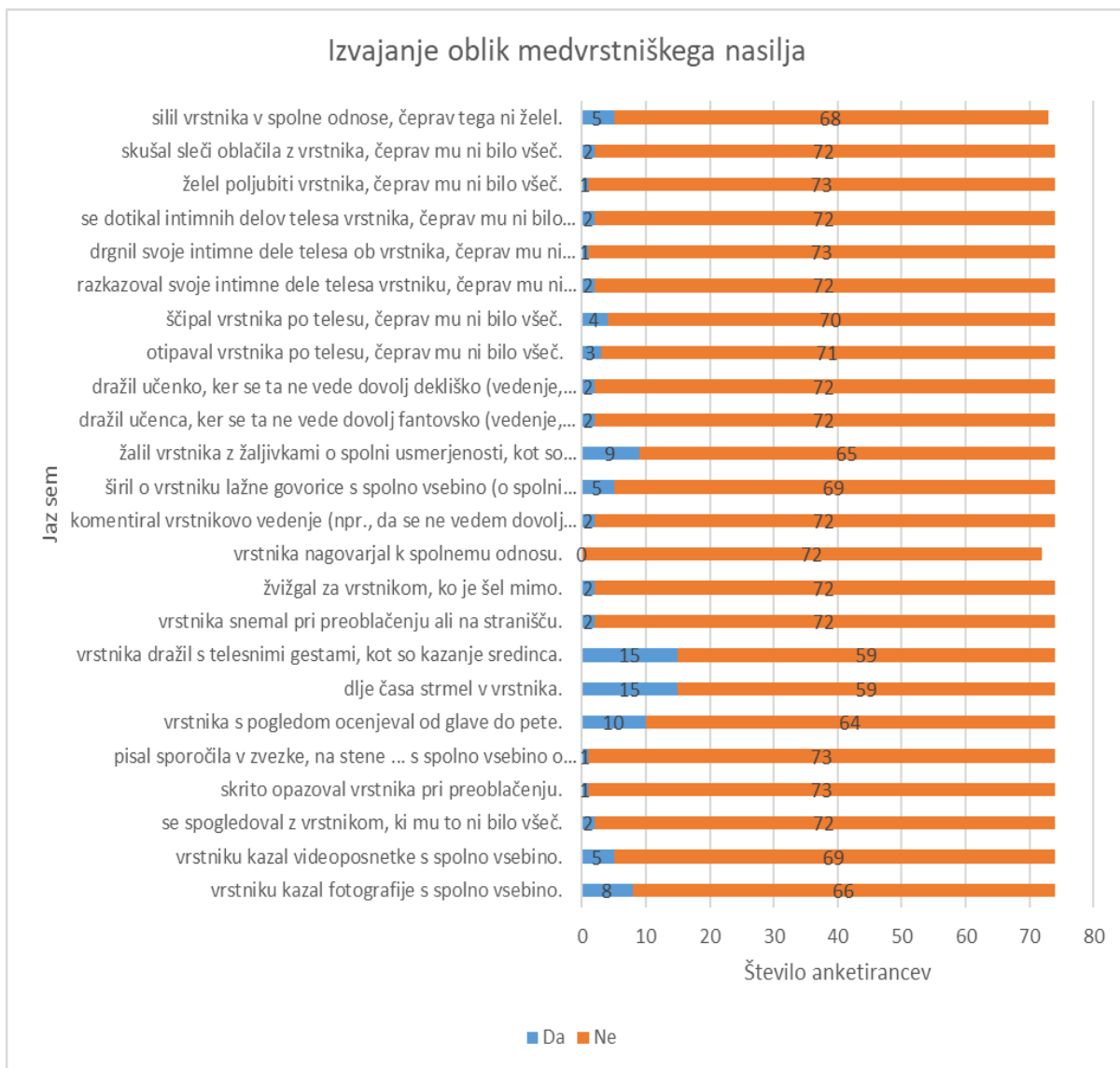
spolnega nadlegovanja niso tako enoznačno prepoznani kot nekateri drugi. To lahko kaže na potrebo po nadaljnjem izobraževanju in razpravi o tem, kaj takšna vedenja pomenijo in kako jih obravnavati.

Komentiranje vedenja glede na spolne stereotipe (9 prepozna, 12 ne prepozna) in žvižganje za osebo (3 prepozna, 12 prepozna) kot spolno nasilje sta prav tako pokazala zanimive rezultate, saj mnogi anketiranci tega ne prepoznavajo kot spolno nasilje, čeprav so jih že kdaj v življenju s strani vrstnika doživeli, kar lahko odraža spolne in kulturne norme ter različne pragove tolerance.

Širjenje lažnih govoric je bilo soglasno prepoznano kot spolno nasilje (11 proti 0), kar kaže na visoko stopnjo soglasja med anketiranci o resnosti in nesprejemljivosti takšnega vedenja.

Ostala vprašanja, ki se nanašajo na fizični stik, kot so neprimerno dotikanje, otipavanje in ščipanje, prav tako kažejo visoko prepoznavanje (12, 8, in 12 prepozna proti 1, 2, in 7, ki ne prepozna), razen pri vprašanju o neželenem poljubljanju, kjer so vsi anketiranci prepoznali to vedenje kot obliko spolnega nasilja (1 prizna, 1 ne prizna).

Na koncu pa so vprašanja o bolj eksplicitnih dejanjih, kot so siljenje v spolne odnose in poskusi slačenja, enoznačno prepoznana kot spolno nasilje (3 prizna, 0 ne prizna), kar kaže na splošno zavest, da so takšna dejanja popolnoma nesprejemljiva.

Slika 10: Izvedene oblike medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranci.

Iz analize anketnih podatkov je razvidno, da večina učencev ni priznala izvajanja medvrstniškega spolnega nasilja. V kategoriji fizičnega nasilja je le nekaj učencev poročalo o neprimernem fizičnem stiku: 3 učenci so priznali, da so otipavali vrstnika, 4 so ščipali vrstnika, in 2 sta razkazovala svoje intimne dele telesa, vse to v odnosu do več kot 70 drugih anketirancev, ki so to zanimali.

V verbalnem nasilju so bila števila nekoliko višja: 9 učencev je priznalo uporabo žaljivk glede spolne usmerjenosti, 5 je širilo lažne govorice in 2 sta komentirala vrstnikovo vedenje v kontekstu spolnih stereotipov – vsi proti visokim številkam zanikanja, ki se gibljejo od 65 do 72.

Pri neverbalnih oblikah nasilja je 15 učencev priznalo draženje vrstnikov s telesnimi gestami in enako število je dlje časa strmelo v vrstnika, v obeh primerih proti 59, ki to zanikajo. Številke so bile nižje pri drugih oblikah neverbalnega nasilja, kot sta prikazovanje spolnih vsebin na fotografijah ali videoposnetkih, kjer je 8 in 5 učencev priznalo dejanja, medtem ko jih večina (med 66 in 69) tega ne priznava.

Najbolj resna oblika nasilja, siljenje v spolne odnose, je priznalo 5 učencev, medtem ko je 68 učencev to močno zanimalo. Te številke kažejo na to, da učenci v splošnem zanikajo takšno

vedenje, bodisi zaradi dejanske odsotnosti takšnega vedenja bodisi zaradi nepriznavanja ali strahu pred posledicami.

Natančnejši podatki so pokazali, da je vsaj eno od oblik medvrstniškega nasilja že izvedla polovica anketirancev, od teh je le 6 fantov in 31 deklet potrdilo, da so izvajali medvrstniško spolno nasilje.

Slika 11: Število in spol anketirancev, ki so kdaj izvedli medvrstniško spolno nasilje.

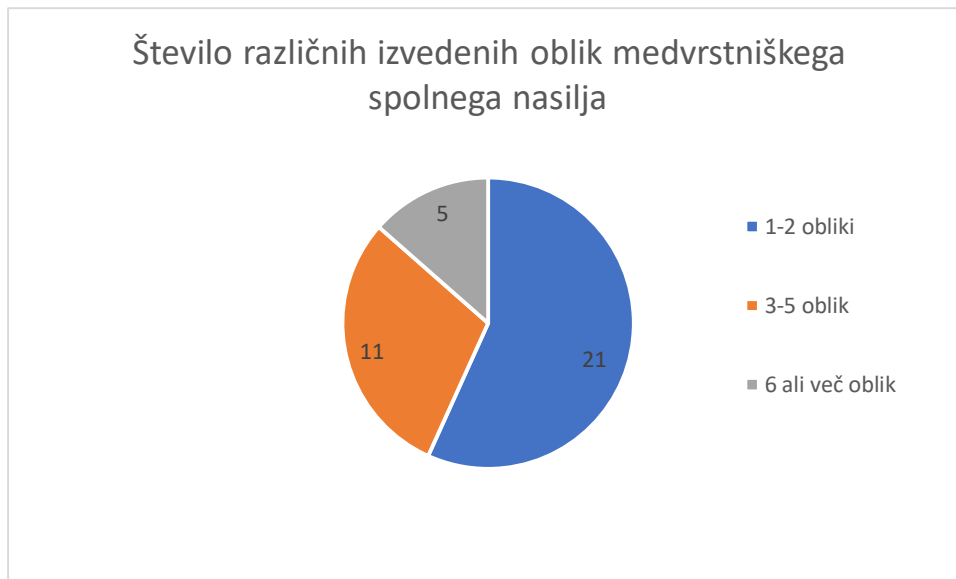
Za interpretacijo navedenega rezultata je potrebno upoštevati več različnih dejavnikov, vključno s konceptualnimi razlikami v dojemanju spolnega nasilja med spoloma, morebitno razliko v pripravljenosti za poročanje o takih dejanjih ter družbeno-kulturne vplive na vedenje mladostnikov.

1. Možno je, da dekleta in fantje različno interpretirajo, kaj šteje za spolno nasilje. Dekleta so morda bolj občutljiva na širši spekter vedenj, ki jih lahko razumejo kot nasilna, tudi če se ta vedenja pojavljajo v manj agresivnih ali manj očitnih oblikah, kot so neželena komunikacija, komentarji ali neverbalni znaki. V družbi je pogosto večji poudarek na zaščiti deklet pred spolnim nasiljem, zaradi česar se dekleta morda bolj zavedajo različnih oblik spolnega nasilja in posledično bolj verjetno poročajo o tem, da so jih izvedla.

2. Fantje so lahko manj nagnjeni k priznanju izvajanja spolnega nasilja zaradi močne družbene stigme, ki so povezana z moškimi kot storilci nasilja. To lahko vodi k temu, da fantje iz različnih razlogov (strah pred kaznijo, sram, zanikanje ali neprepoznavanje svojih dejanj kot nasilnih) manj pogosto priznajo takšno vedenje.

3. Razlike v socializaciji spolov lahko vplivajo na to, kako dekleta in fantje dojemajo in izvajajo medsebojne interakcije. Dekleta so pogosto vzgajana, da so bolj empatična in komunikativna, kar lahko vključuje bolj odprto izražanje čustev in konfliktov, medtem ko so fantje pogosto vzgajani, da izražajo dominantnost in moč, kar se lahko manifestira v obliki agresivnega ali nasilnega vedenja.

4. Možno je, da so v vzorcu anketirancev prisotne tudi razlike v samoporočanju, ki izhajajo iz splošnih družbenih pričakovanj ali želje po prikazu sebe v bolj pozitivni luči. Dekleta so morda bolj iskrena ali samokritična pri samoporočanju, medtem ko se fantje morda bolj oklepajo "močne" podobe in zato manj priznavajo dejanja, ki bi lahko škodila tej podobi.

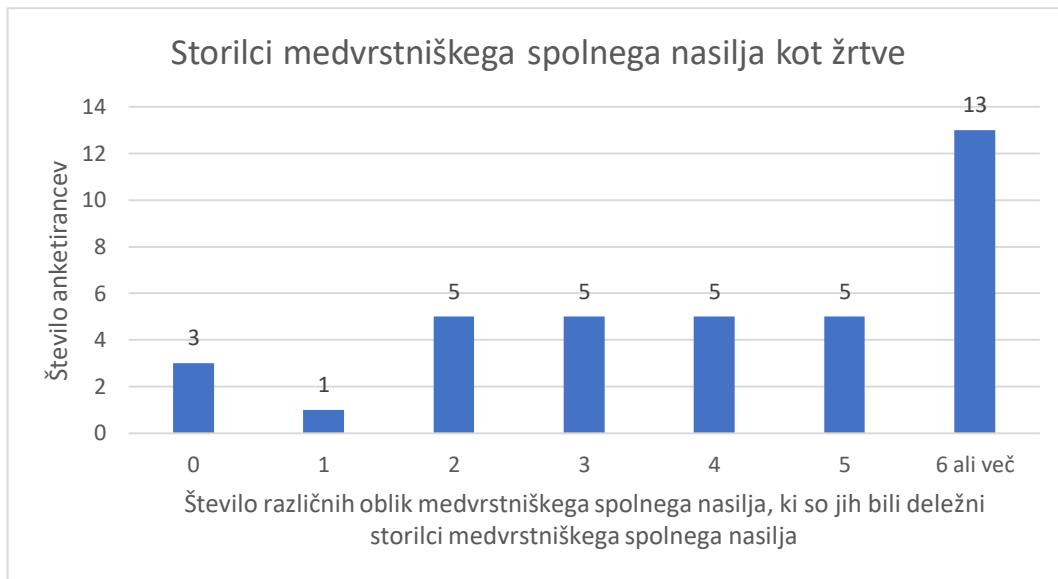
Slika 12: Število vrst nasilja, ki so ga izvajali anketiranci.

Graf prikazuje distribucijo števila različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja, katerih izvajanje so anketiranci priznali. Iz podatkov je razvidno, da je 21 anketirancev izvedlo od 1 do 2 različni obliki nasilja, kar lahko kaže na posamezne epizode ali manj sistematično vedenje. Enajst anketirancev je izvedlo med 3 in 5 različnih oblik nasilja, kar kaže na večjo raznolikost in možno ponavljajočo se naravo takšnega vedenja. Pet anketirancev pa je poročalo o izvajanju 6 ali več oblik nasilja, kar kaže na zelo problematično vedenje, ki lahko kaže na globoko ukoreninjene vedenjske vzorce ali sistemske težave v okolju, iz katerega ti anketiranci izhajajo. Te številke kažejo na obstoj manjše skupine anketirancev, ki so vpleteni v več oblik medvrstniškega spolnega nasilja. Vseh pet anketirancev, ki so izvedli 6 ali več različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja je bilo moškega spola.

Možno je, da so ti fantje bolj dovzetni za vplive, ki normalizirajo ali minimizirajo resnost spolnega nasilja, ali so bili izpostavljeni vplivom, ki glorificirajo ali romantizirajo nasilno in agresivno vedenje. To bi lahko vključevalo vzorce, ki jih opazujejo doma, v medijih ali med vrstniki. Možno je tudi, da so bili sami žrtve medvrstniškega spolnega nasilja

Da je ta skupina izključno moška, je lahko povezano tudi s tradicionalnimi spolnimi vlogami, ki moške pogosto postavljajo v vlogo "storilcev" in ženske kot "žrtve", kar je seveda poenostavljeno in ne odraža kompleksnosti resničnih dinamik spolnega nasilja. To lahko vpliva na to, kako posamezniki razumejo in razlagajo svoje vedenje ter na to, ali so sposobni prepoznati in priznati lastna nasilna dejanja kot problematična.

Poudariti je treba, da to ne pomeni, da dekleta ne morejo biti storilke spolnega nasilja, ali da vsi moški izvajajo takšna dejanja. Vendar pa je jasno, da morajo preventivne in izobraževalne kampanje upoštevati te spolne vzorce, da bi učinkovito naslovile korenske vzroke za medvrstniško spolno nasilje in zagotovile spremembe vedenja.

Slika 13: Storilci medvrstniškega spolnega nasilja kot žrtve medvrstniškega spolnega nasilja.

Iz podatkov v grafu lahko razberemo, da je 18 anketirancev, ki so priznali, da so izvedli več različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja, bili tudi sami žrtve vsaj 5 različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja, lahko sklepamo o možnem ciklu nasilja. Pojav, da posamezniki, ki so sami doživeli nasilje, kasneje izvajajo nasilna dejanja, se v psihologiji pogosto opisuje s teorijo naučenega vedenja ali socialnega učenja.

"Vzorec nasilja ustvarja nasilje" je izrek, ki bi lahko bil uporabljen za razlago teh ugotovitev, saj odraža idejo, da posamezniki, ki so izpostavljeni nasilju, pogosto razvijejo nasilna vedenja kot obrambni mehanizem ali pa preprosto posnemajo vedenje, ki so ga doživeli. V nekaterih primerih lahko posamezniki, ki so bili žrtve nasilja, postanejo storilci, ker verjamejo, da je to vedenje normalizirano ali ker se poistovetijo z agresorjem kot sredstvom za pridobivanje nadzora ali moči, ki so jo nekoč izgubili kot žrtve.

Te ugotovitve bi morale služiti kot klic k akciji za šole in druge izobraževalne institucije, da ustvarijo okolje, ki aktivno obravnava in preprečuje medvrstniško spolno nasilje. Potrebno je razumeti, da je nasilje kompleksen socialni fenomen, ki ga je mogoče prekiniti z ozaveščanjem, izobraževanjem in podporo tistim, ki so nasilje doživeli. Intervencije, ki so usmerjene v podporo žrtvam in v obdelavo travm, lahko pomagajo preprečiti nadaljevanje cikla nasilja.

3.5 Diskusija

RV1: Katerega spolnega nasilja v šoli je več: verbalnega, neverbalnega ali fizičnega?

Analiza in interpretacija podatkov kažejo, da večina učencev jasno prepozna in identificira različne fizične oblike spolnega nasilja kot nezaželena in problematična vedenja. Kljub temu da je zavedanje o teh oblikah nasilja visoko, je zaskrbljujoče, da nekateri učenci ščipanje po telesu in neželeno poljubljanje ne prepoznajo kot spolno nasilje, kar lahko kaže na potrebo po nadaljnjem izobraževanju o mejah med sprejemljivim vedenjem in nasiljem. Ta dva primera, še posebej ščipanje, bi lahko nekateri učenci dojemali kot "normalen" del medvrstniške interakcije, kar je lahko posledica kulturnih norm, spolnih stereotipov ali pomanjkanja ozavešanja.

V zvezi z verbalnimi oblikami spolnega nasilja je zanimivo, da je zaznavanje žvižganja za nekom in komentarjev o "primernem" vedenju glede na spol relativno visoko, kar kaže na razumevanje, da so tudi takšna dejanja lahko del širšega spektra spolnega nadlegovanja in ne samo grobe ali očitne oblike spolnega nasilja. To nakazuje, da mladostniki prepoznajo tudi subtilnejše oblike spolnega nasilja, kar je pomemben korak pri njihovi zaščiti in oblikovanju zdravih medosebnih odnosov.

Vendar pa je zaskrbljujoče, da manjši delež anketirancev ne prepozna širjenja lažnih govoric s spolno vsebino ali žaljenja kot oblik verbalnega spolnega nasilja. To bi lahko odražalo pomanjkanje razumevanja glede vpliva tovrstnih dejanj na posameznika ali zmanjševanje resnosti teh dejanj kot "običajnega" obrekovanja. Dejstvo, da je prepoznavanje teh oblik spolnega nasilja med najnižjimi, lahko kaže na podcenjevanje škodljivega vpliva verbalnega nasilja na dobrobit posameznika in potrebo po dodatnem izobraževanju o tem, kako takšno vedenje vpliva na žrtve.

Iz teh podatkov lahko sklepamo, da mladostniki v večini prepoznajo spolno nasilje in razumejo njegove različne manifestacije, vendar obstajajo vrzeli v znanju, ki zahtevajo nadaljnjo pozornost in izobraževalne programe. To nakazuje na pomembnost celostnih programov v šolah, ki se ne osredotočajo le na fizične oblike nasilja, ampak vključujejo tudi izobraževanje o verbalnem in neverbalnem spolnem nasilju, s ciljem razviti globlje razumevanje o teh vprašanjih med mladostniki.

Analiza podatkov iz grafov kaže, da je zaznava homofobičnih komentarjev kot oblike spolnega nasilja med anketiranimi učenci relativno visoka. Ko so učenci ocenjevali izjave z žaljivimi komentarji glede spolne usmerjenosti, kot so "peder" ali "lezbička", je velik delež anketirancev te izjave prepoznal kot spolno nasilje. Ta odziv lahko kaže na rastoče zavedanje o tem, kako homofobično označevanje in stigmatizacija vplivata na posameznike in prispevata k ustvarjanju sovražnega in izključujočega okolja.

Kljub temu je ključno poudariti, da še vedno obstaja znaten odstotek učencev, ki ne prepozna širjenja lažnih govoric in žaljenja glede spolne orientacije kot spolno nasilje. To lahko kaže na določeno stopnjo sprejetosti homofobičnih stališč ali na nezadostno razumevanje njihove škodljivosti. Dejstvo, da nekateri učenci teh vedenj ne dojemajo kot problematična, kaže na pomemben izziv, s katerim se soočajo izobraževalne institucije pri oblikovanju bolj vključujočega in spoštljivega okolja.

Ta rezultati so pomembni, saj homofobija ni le vprašanje osebnih prepričanj, ampak je sistemski problem, ki lahko vodi do izključevanja in diskriminacije. Zmanjšanje homofobičnosti v šolah

ni samo vprašanje boja proti spolnemu nasilju, ampak je del širšega prizadevanja za spodbujanje enakosti in spoštovanja medsebojnih razlik.

H1: Anketiranci kot obliko spolnega nasilja najpogosteje prepoznajo fizično spolno nasilje

Podatki iz grafov, ki prikazujejo različne oblike fizičnega spolnega nasilja, kot so neprimerno dotikanje, otipavanje, ščipanje, siljenje v spolne odnose in poskusi slačenja, kažejo visoko stopnjo prepoznavanja teh dejanj kot spolnega nasilja.

V anketi, na primer, je bilo pri posameznih oblikah fizičnega nasilja, kot so neprimerno dotikanje in otipavanje, skoraj soglasno mnenje med anketiranci, da gre za spolno nasilje. Pri vprašanju neprimernega dotikanja je bilo 100 % fantov (37 od 37) in skoraj vsa dekleta (33 od 37) enotne, da je to oblika spolnega nasilja. Podobno je pri otipavanju po telesu brez soglasja velika večina tako fantov (36 od 37) kot deklet (31 od 37) odgovorila, da je to spolno nasilje.

Ta visoka stopnja soglasja je v nasprotju z bolj raznolikimi odzivi pri verbalnem in neverbalnem spolnem nasilju. Na primer, v odgovorih na vprašanja o žvižganju za nekom ali draženju učenca/učenke, ker se ne vede v skladu s pričakovani svojega spola, so bili odgovori bolj razpršeni, kar kaže na to, da se ti obliki nasilja ne prepoznava tako enotno kot fizično spolno nasilje.

Ob upoštevanju podatkov iz raziskave lahko hipotezo, da anketiranci kot obliko spolnega nasilja najpogosteje prepoznajo fizično spolno nasilje, **potrdimo**. Visoka stopnja pritrdilnih odgovorov pri vprašanjih, ki so se nanašala na fizično nasilje, kaže na to, da anketiranci to obliko nasilja dojemajo kot najbolj nedvoumno in jasno prepoznavno.

V primerjavi s tem je pri verbalnem in neverbalnem nasilju opaziti večjo varianco v odgovorih, ki lahko odraža, da so ti tipi nasilja manj jasni ali pa, da se v percepciji nasilja glede na vrsto obnašanja pojavljajo različni družbeni in kulturni dejavniki, ki vplivajo na to, kako jih posamezniki razumejo in interpretirajo.

Zato lahko zaključimo, da so fizična dejanja, kot so otipavanje in neprimerno dotikanje, med anketiranci prepoznana kot najbolj resna oblika spolnega nasilja. Ta ugotovitev bi lahko služila kot podlaga za nadaljnje izobraževanje in ozaveščanje, ki poudarja prepoznavanje vseh oblik spolnega nasilja in spodbuja aktivno stališče proti njemu.

RV2: Ali obstaja razlika v prepoznavanju vrst spolnega nasilja glede na spol?

V okviru raziskave o prepoznavanju spolnega nasilja so bili anketirani učenci različnih spolov in rezultati kažejo na pomembne razlike v dojetju različnih oblik nasilja.

Pri fizičnih oblikah nasilja so vsi anketirani fantje (100 %) prepoznali neprimerno dotikanje po telesu kot spolno nasilje, medtem ko je bila pri dekletih ta številka nekoliko nižja, saj so 4 od njih (približno 10.8 %) to vedenje označilo kot 'Ne'. To pomeni, da obstaja razkorak v percepciji med spoloma, kar se tiče resnosti in interpretacije neželenega fizičnega dotika.

V kontekstu verbalnega spolnega nasilja so učenci in učenke pokazali različno mnenje o tem, kaj štejejo za nasilno vedenje. Na primer, pri žvižganju za osebo je 10 fantov (27 %) in 15 deklet (40.5 %) navedlo, da tega ne prepoznajo kot spolno nasilje. Te številke poudarjajo, da med fanti prevladuje mišljenje, da žvižganje za nekom ni oblika spolnega nasilja, medtem ko je med dekleti večja razpršenost mnenj.

Največje odstopanje med spoloma pa opazimo pri komentarjih vedenja, ki se navezujejo na spolno usmerjenost ali stereotipno spolno vedenje. Tu je bilo 14 fantov (37.8 %) in 18 (48.6 %) deklet, ki so to prepoznali kot spolno nasilje, medtem ko se s tem ni strinjalo 23 fantov (62.2

%) in 19 deklet (51.4 %). Ta podatek kaže na večjo dovzetnost žensk za prepoznavanje verbaliziranja spolnih stereotipov kot spolno nasilje.

V primeru neverbalnega spolnega nasilja smo zabeležili, da je pri prikazovanju fotografij s spolno vsebino 27 fantov (72.9 %) odgovorilo z 'Da', medtem ko je samo 10 (27.1 %) odgovorilo z 'Ne'. Med dekletimi je z 'Da' odgovorilo 32 (86.5 %), z 'Ne' pa samo 5 (13.5 %). To kaže na visoko stopnjo konsenza, da je takšno dejanje neprimerno in se šteje za spolno nasilje, s še višjo stopnjo soglasja pri dekletih.

Kar se tiče draženja s telesnimi gestami, kot so kazen sredinca, je 18 fantov (48.6 %) to prepoznalo kot spolno nasilje, medtem ko je 19 učencev (51.4 %) navedlo, da tega ne smatrajo za nasilje. Pri dekletih je bila številka nekoliko drugačna, saj je 24 deklet (64.9 %) označilo to kot spolno nasilje, proti 13 (35.1%), ki niso prepoznale tega kot spolno nasilje. Ta razlika v percepciji med spoloma nakazuje na splošno večjo senzibilnost žensk do neverbalnih oblik spolnega nasilja.

Sklepamo lahko, da med učenci obstajajo razlike v prepoznavanju spolnega nasilja glede na spol in vrsto nasilnega vedenja. Ta ugotovitev odpira pomembna vprašanja glede vzgojno-izobraževalnih praks in potrebo po nadaljnjem izobraževanju in ozaveščanju mladostnikov o različnih oblikah spolnega nasilja in spoštovanju medosebnih meja.

H2: Dekleta pogosteje kot fantje prepoznavajo verbalno in neverbalno spolno nasilje kot takšno.

V analizi podatkov opazimo, da so deklice v večini primerov bolj enotne v prepoznavanju spolnega nasilja kot dečki. Na primer, pri prikazovanju fotografij in videoposnetkov s spolno vsebino je večje število deklic označilo, da prepoznajo takšna dejanja kot spolno nasilje v primerjavi z dečki. Tako 32 deklet (86.5 %) priznava fotografije s spolno vsebino kot spolno nasilje v primerjavi z 27 fanti (72.9 %), ki so odgovorili pritrdilno. Podobno, pri videoposnetkih s spolno vsebino je prav tako 32 deklet (86.5 %) odgovorilo z 'Da', kar je več kot 28 fantov (75.7 %), ki so pritrdilno odgovorili na isto vprašanje.

Ko gre za verbalno spolno nasilje, na primer za žvižganje za osebo, je 15 deklet (40.5 %) odgovorilo, da to prepoznajo kot obliko spolnega nasilja, kar je več kot 10 fantov (27 %), ki so pritrdilno odgovorili. Ta podatek lahko kaže na to, da dekleta določene oblike vedenja, kot je žvižganje za nekom, pogosteje dojemajo kot obliko spolnega nasilja kot fantje.

Pri draženju s telesnimi gestami je 24 deklet (64.9 %) to prepoznalo kot spolno nasilje, kar je več kot 18 fantov (48.6 %), ki so pritrdilno odgovorili. To lahko nakazuje, da dekleta bolj enotno prepoznavajo nekatere neverbalne geste kot neprimerno in nasilno vedenje.

Poleg tega je pri pisanju sporočil s spolno vsebino 32 deklet (86.5 %) prepoznalo to kot spolno nasilje, medtem ko je to isto vedenje kot spolno nasilje prepoznalo 31 fantov (83.8%). Ta skoraj enakovredna stopnja prepoznavanja kaže na visoko stopnjo soglasja med obema spoloma.

V skladu z analizo podatkov lahko **potrdimo hipotezo**, da dekleta pogosteje kot fantje prepoznavajo verbalno in neverbalno spolno nasilje. Dekleta so na splošno odgovorile z večjo stopnjo pritrdilnih odgovorov na vprašanja, ki so se nanašala na verbalno in neverbalno spolno nasilje in kažejo večjo občutljivost in zavedanje o teh vprašanjih. To potrjujejo številke, ki kažejo na višjo stopnjo pritrdilnih odgovorov med dekletimi pri vprašanjih, ki so bila predmet analize.

Vendar pa je pomembno omeniti, da medtem ko so podatki pokazali trend, da dekleta pogosteje prepoznavajo verbalno in neverbalno spolno nasilje, nekateri rezultati kažejo na manjše razlike ali skoraj enakomerno prepoznavanje med spoloma. To lahko pomeni, da ozaveščenost o spolnem nasilju med mladimi narašča na splošno, kar je pozitiven pokazatelj usmeritev v

izobraževanju in družbenih normah. Zato bi morali za bolj celovito razumevanje vzrokov in kontekstov, ki vplivajo na to prepoznavanje, izvesti dodatno kvalitativno analizo, ki bi raziskala ozadje teh odgovorov in družbene faktorje, ki vplivajo na dožemanje spolnega nasilja med mladostniki.

RV3: Ali žrtve prepoznajo to, kar se jim dogaja, kot spolno nasilje?

Analiza grafičnih podatkov razkriva, da žrtve v mnogih primerih prepoznajo doživeto vedenje kot obliko spolnega nasilja, vendar pa je to dožemanje različno glede na specifične oblike nasilja. Podatki kažejo, da je neželjeno prikazovanje fotografij s spolno vsebino prepoznano kot spolno nasilje s strani 10 anketirancev, medtem ko 4 tega niso prepoznali kot takšnega. Podobno je za videoposnetke s spolno vsebino, ki jih je 7 anketirancev prepoznalo kot spolno nasilje in 3 ne.

Pri spogledovanju se odzivi razdelijo. 16 anketirancev ga prepozna kot spolno nasilje, 15 pa ne, kar nakazuje na subjektivnost v percepciji in možno nejasnost v interpretaciji spogledovanja kot nasilnega dejanja.

Skrito opazovanje in snemanje sta bila nedvoumno prepoznana kot spolno nasilje pri vseh anketirancih, kar poudarja, da so ti akti jasno v nasprotju z družbenimi normami in splošno sprejetimi mejami.

Večje število anketirancev ni prepoznalo daljšega strmenja (15 prepozna, 20 ne prepozna) in draženja s telesnimi gestami (15 prepozna, 17 ne prepozna) kot spolno nasilje, kar lahko odraža različne interpretacije teh dejanj ali manjše zavedanje o njihovi potencialni škodljivosti.

Za komentarje, povezane s spolnimi stereotipi (9 prepozna, 12 ne prepozna), in žvižganje (3 prepozna, 12 ne prepozna) je značilna nizka prepoznavnost kot spolno nasilje. To kaže na to, da ta dejanja kljub osebni izpostavljenosti niso enoznačno prepoznana kot nedopustna, kar kaže na potrebo po večjem ozaveščanju in izobraževanju o teh oblikah nasilja.

Širjenje lažnih govoric je soglasno prepoznalo kot spolno nasilje 11 anketirancev, brez nasprotnih odgovorov, kar kaže na močan družbeni konsenz o neprimernosti takšnega vedenja. Fizični stik brez soglasja, kot so dotikanje, otipavanje in ščipanje, je bil večinoma prepoznani kot spolno nasilje (12, 8, in 12 prepozna proti 1, 2, in 7, ki ne prepozna), kar kaže na visoko stopnjo zavedanja o nedopustnosti telesnega stika brez privolitve.

Izjeme predstavljajo primeri, kot so neželjeni poljubi (1 prepozna, 1 ne prepozna) in druga eksplicitna dejanja, kot so poskusi slačenja (3 prepozna, 0 ne prepozna) in siljenje v spolne odnose (3 prepozna, 0 ne prepozna), kjer anketiranci jasno prepoznajo spolno nasilje in kaže na jasno razumevanje, da so takšna dejanja nesprejemljiva.

Te ugotovitve kažejo, da so anketiranci pogosto sposobni prepoznati spolno nasilje, ko so izpostavljeni eksplicitnim dejanjem. Vendar pa obstajajo oblike vedenja, kjer je potrebno še več dela na področju izobraževanja in razprav, s čimer bi povečali prepoznavanje in razumevanje subtilnejših oblik spolnega nasilja.

H3: Anketiranci, ki so doživeli medvrstniško spolno nasilje le-tega manj pogosteje prepoznavajo, če je v obliki neverbalnega spolnega nasilja kot pa v verbalni in fizični obliki.

Ob pregledu prejšnjih podatkov in analize lahko navedemo, da podatki dajejo mešano sliko, kar zadeva prepoznavanje različnih oblik medvrstniškega neverbalnega spolnega nasilja med anketiranci, ki so takšno obliko nasilja že doživeli.

Analiza podatkov kaže na to, da so anketiranci relativno dobro prepoznavali fizično spolno nasilje, kar je vidno iz odgovorov na vprašanja o otipavanju, ščipanju in drugih oblikah

fizičnega kontakta, kjer je večina anketirancev označila, da so ta dejanja doživeli in jih prepoznali kot spolno nasilje. Podobno so anketiranci soglasno prepoznali tudi bolj resne oblike spolnega nasilja, kot so poskusi slačenja brez privolitve in siljenje v spolne odnose.

V primeru verbalnega spolnega nasilja je bila slika bolj raznolika. V nekaterih primerih, kot so širjenje lažnih govoric in žaljivke o spolni usmerjenosti, je bilo nasilje enoznačno prepoznano, medtem ko so druga verbalna vedenja, kot so komentiranje oblačenja ali žvižganje, povzročila bolj deljena mnenja med udeleženci.

Neverbalno spolno nasilje je bilo prepoznano kot spolno nasilje v manjši meri v primerjavi z drugimi oblikami. Na primer, medtem ko so anketiranci prepoznali skrito snemanje ali opazovanje kot spolno nasilje, je bilo dolgotrajno strmenje manj pogosto prepoznano kot takšno. Prav tako so bila vedenja, kot je neželeno spogledovanje, opazovanje od glave do pete in draženje s telesnimi gestami, manj jasno prepoznano kot spolno nasilje.

Oblike neverbalnega spolnega nasilja, ki so jih bolj prepoznali kot spolno nasilje, so vključevale:

- Skrito opazovanje pri preoblačenju: ta oblika neverbalnega nasilja je bila skoraj soglasno prepoznana kot spolno nasilje, saj sta vsaj dva učenca, ki sta to doživela, to tudi prepoznala kot spolno nasilje.
- Skrito snemanje: podobno kot skrito opazovanje, je bilo tudi skrito snemanje prepoznano kot spolno nasilje s strani vseh učencev, ki so bili izpostavljeni temu dejanju.

Po drugi strani pa so oblike neverbalnega spolnega nasilja, ki so bile manj prepoznane kot spolno nasilje, vključevale:

- Dolgotrajno strmenje: ta oblika vedenja je bila manj pogosto prepoznana kot spolno nasilje, saj je 15 učencev to prepoznalo kot spolno nasilje, medtem ko jih je 20 takšno vedenje doživelo, a ga niso prepoznali kot nasilje.
- Draženje s telesnimi gestami: takšne telesne geste, kot so kazanje sredinca, so bile manj prepoznane kot spolno nasilje, kar kaže na deljena mnenja med anketiranci (15 jih je to prepoznalo kot nasilje, 17 pa ne).

Zato lahko na osnovi teh podatkov hipotezo H3 le **delno potrdimo**.

Različna stopnja prepoznavanja neverbalnega spolnega nasilja med učenci, ki so bili izpostavljeni takšnemu nasilju, kaže na kompleksnost te problematike in različne dejavnike, ki vplivajo na prepoznavanje teh dejanj. Učenci morda težje prepoznajo neverbalno nasilje kot takšno zaradi subtilnosti vedenja in težav pri interpretaciji gest, ki nimajo eksplicitne verbalne komponente. Socialne in kulturne norme igrajo pomembno vlogo, saj so nekatere geste in vedenja del splošno sprejetih medosebnih interakcij, kar lahko oteži njihovo prepoznavanje kot nasilno, še posebej če se to dogaja v okolju, kjer se takšno vedenje normalizira.

Dodatno lahko razlike v zaznavanju med spoloma pripeljejo do različnih interpretacij neverbalne komunikacije. Pomanjkanje izobraževanja o različnih oblikah spolnega nasilja, vključno z neverbalnimi, povečuje tveganje, da učenci ne bodo prepoznali neželenih neverbalnih dejanj kot nasilnih. Poleg tega lahko prisotnost osebnih obrambnih mehanizmov, kot so odpornost ali zanikanje zaradi strahu pred stigmatizacijo ali posledicami priznanja, vodi do zanikanja ali zmanjševanja izkušenj z nasiljem.

Individualne razlike v percepciji in pragovih tolerance so prav tako pomembni, saj vsaka oseba interpretira vedenja drugače in kar je za enega nasilje, je za drugega sprejemljivo. To kaže na potrebo po bolj individualiziranem pristopu pri obravnavanju in prepoznavanju neverbalnega spolnega nasilja. Na koncu je za učinkovito obravnavo in preprečevanje spolnega nasilja nujno,

da izobraževalni programi in šolske politike obravnavajo ta vprašanja in vzpostavijo jasna pravila in protokole za zagotavljanje varnega šolskega okolja.

RV4: Kakšen je obseg in narava medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranimi učenci?

Analiza anketnih podatkov razkriva, da večina učencev ne priznava vpletenosti v medvrstniško spolno nasilje. Specifične številke kažejo na nizko poročanje o fizičnih oblikah nasilja s strani učencev, kjer samo nekaj učencev poroča o neprimernem fizičnem stiku, kot so otipavanje (3 učenci), ščipanje (4 učenci) in razkazovanje intimnih delov telesa (2 učenca). V kategoriji verbalnega nasilja so številke višje, kjer je bilo nekoliko več učencev, ki so poročali o uporabi žaljivk (9 učencev), širjenju lažnih govoric (5 učencev) in komentarjih o spolnih stereotipih (2 učenca). Neverbalne oblike nasilja, kot so draženje s telesnimi gestami in dolgotrajno strmenje, so prav tako beležile nekoliko višje številke (obe 15 učencev).

Zanimivo je, da je bilo izvedenih nekaj zelo resnih oblik nasilja, kot je siljenje v spolne odnose, ki ga je priznalo 5 učencev. To kaže na to, da kljub relativno nizki stopnji priznavanja izvajanja nasilja, obstajajo med učenci resne oblike spolnega nasilja.

Podrobnejši pregled podatkov kaže, da je večina anketirancev, ki so priznali izvajanje kakršne koli oblike medvrstniškega spolnega nasilja, bila ženskega spola (31 deklet v primerjavi s 6 fanti), kar bi lahko nakazovalo na različno dožemanje, kaj se šteje za spolno nasilje med spoloma, ali večjo pripravljenost deklet za priznavanje svojih dejanj.

Raziskovalno vprašanje odpira pomembna razmišljanja o naravi in obsegu medvrstniškega spolnega nasilja. Kljub očitnemu zanikanju večine učencev, da sodelujejo v takšnih dejanjih, številke jasno kažejo, da spolno nasilje med vrstniki obstaja in je prisotno v različnih oblikah. Ta nasprotujoča si zaznava med dejansko izvedenimi dejanji in priznavanjem teh dejanj poudarja kompleksnost problema medvrstniškega spolnega nasilja in potrebo po nadaljnjih raziskavah ter izobraževalnih in preventivnih programih, ki naslavljajo to vprašanje.

Obstaja možnost, da je razlika v pripravljenosti za poročanje o takih dejanjih med spoloma povezana z družbenimi stigmami, pričakovanji in razlikami v socializaciji spolov. Dekleta morda bolj natančno prepoznajo in priznajo vedenje, ki bi se lahko štelo za nasilno, medtem ko fantje zaradi družbenih pričakovanj morda to vedenje zanikajo ali ne prepoznajo kot problematično.

Zaključek je, da je medvrstniško spolno nasilje zapleten pojav, ki ga ni mogoče enostavno razložiti s preprostimi statističnimi številkami. Očitno je, da obstaja potreba po bolj celovitem pristopu k izobraževanju učencev o spolnem nasilju, njegovih oblikah in posledicah ter ustvarjanju okolja, kjer se vsa dejanja nasilja prepoznajo in obravnavajo z resnostjo, ki si jo zaslužijo.

H4: Učenci, ki so sami doživeli medvrstniško spolno nasilje, imajo večjo verjetnost, da bodo v vlogi izvajalca podobnih dejanj, kar podpira trditev, da 'nasilje rodi nasilje.'

Na osnovi podatkov in analize lahko sklepamo o pomembni povezavi med izkušnjami z medvrstniškim spolnim nasiljem kot žrtve in kasnejšim izvajanjem podobnih dejanj kot storilci. Posebno opazno je, da so vsi anketiranci, ki so priznali izvajanje šestih ali več različnih oblik medvrstniškega spolnega nasilja, bili sami žrtve vsaj petih različnih oblik takšnega nasilja. Ta ugotovitev jasno kaže na potencialni cikel nasilja, kjer izpostavljenost nasilju vodi v kasnejše nasilne odzive.

Povezava med doživljanjem nasilja in kasnejšim izvajanjem nasilnih dejanj je skladna s teorijo naučenega vedenja ali socialnega učenja, ki predpostavlja, da posamezniki, izpostavljeni nasilju, lahko nasilna vedenja sprejmejo kot model za lastno obnašanje. Ta proces se lahko odvija na več načinov: posnemanje nasilnih vedenj, ki so jih posamezniki doživeli ali opazovali, uporaba nasilja kot obrambnega mehanizma ali pa kot sredstvo za pridobivanje nadzora in moči, ki so jo nekoč izgubili kot žrtve.

Hipotezo H4: "Učenci, ki so sami doživeli medvrstniško spolno nasilje, imajo večjo verjetnost, da bodo v vlogi izvajalca podobnih dejanj, kar podpira trditev, da 'nasilje rodi nasilje'," lahko tako na osnovi analize in razpoložljivih podatkov **potrdimo**. Vendar je pomembno razumeti, da ta povezava ne pomeni neposredne vzročnosti za vsakega posameznika. Nekateri posamezniki, ki doživijo nasilje, se ne odločijo za izvajanje nasilnih dejanj. Kljub temu pa opažena povezava med doživljanjem in izvajanjem nasilja kaže na potrebo po celovitem pristopu k obravnavi medvrstniškega spolnega nasilja, ki vključuje preventivne ukrepe, izobraževanje, ozaveščanje in podporo za žrtve.

Te ugotovitve poudarjajo nujnost ustvarjanja varnega in podpornega okolja v šolah in drugih izobraževalnih ustanovah, ki ne samo aktivno obravnava medvrstniško spolno nasilje, temveč tudi pomaga prekiniti potencialni cikel nasilja z zagotavljanjem podpore žrtvam, obravnavanjem njihovih travm in spodbujanjem zdravih oblik medsebojnih odnosov. Pristopi, ki vključujejo izobraževanje o posledicah nasilja, razvoj empatije in socialnih veščin ter programi za obvladovanje jeze in reševanje konfliktov, so ključni za preprečevanje nadaljevanja ciklusa nasilja in spodbujanje pozitivnega socialnega vedenja med mladimi.

4 ZAKLJUČEK

Naše raziskovanje medvrstniškega spolnega nasilja med anketiranimi učenci je prineslo številne ugotovitve, ki se delno ujemajo s splošnimi trendi, opisanimi v zgornjem besedilu, a hkrati razkrivajo tudi nekatere edinstvene vzorce.

Naša raziskava razkriva zapletenost in večplastnost pojavov medvrstniškega spolnega nasilja, ki deloma sovпада s teoretičnimi izsledki, obenem pa prinaša nove uvide. Odkrili smo, da dekleta pogosteje doživljajo nezaželeno spogledovanje in žvižganje, kar se sklada s teoretičnimi ugotovitvami o večji izpostavljenosti deklet določenim oblikam spolnega nasilja zaradi družbenih in kulturnih norm o spolu (Espelage et al., 2016; Hrženjak in Humer, 2010). To poudarja, kako se družbene norme in spolne vloge odražajo v medvrstniških interakcijah in kako so dekleta zaradi teh norm bolj izpostavljena nekaterim oblikam nasilja.

Prav tako smo ugotovili, da večina učencev zanika izpostavljenost ali izvajanje spolnega nasilja, kar lahko kaže na pomanjkanje zavedanja o tem, kaj spolno nasilje dejansko obsega, ali pa na stigmo in tabu, povezan z razkrivanjem takšnih izkušenj. To odraža pomen izobraževanja in ozaveščanja o spolnem nasilju v šolah (Pečjak, 2014; Habbe, 2000).

Poleg tega smo opazili, da komentiranje vedenja glede na spolne stereotipe, ki je bilo pogostejše med dekleti, odraža vpliv družbenih predstav o spolu na medvrstniške interakcije. To odseva teoretična opažanja o vplivu spolnih norm in stereotipov na dojetje in izvajanje spolnega nasilja (Mencin Čepelak, 2009; Espelage et al., 2016).

Razlike v prepoznavanju spolnega nasilja, kot so draženje s telesnimi gestami in dolgotrajno strmenje, kažejo na potrebo po boljšem izobraževanju mladostnikov o različnih oblikah spolnega nasilja in njihovem vplivu na žrtve. To je v skladu s teoretičnimi priporočili za razvoj celostnih programov, ki naslavljajo spolno nasilje (Sanders in Phye, 2004; Sullivan, 2011).

Pomanjkanje priznanja spolnega nasilja med učenci in razlike v dojemanju in izpostavljenosti spolnemu nasilju med spoloma poudarjajo potrebo po celostnih pristopih pri obravnavi tega problema. To vključuje izobraževanje, preventivo, intervencijo in podporo za žrtve, kar izpostavljajo teoretični viri (Dečman Dobrnjič et al., 2004; Lešnik Mugnaioni, 2012).

Tako naša raziskava potrjuje in dopolnjuje obstoječo teoretično razumevanje medvrstniškega spolnega nasilja z empiričnimi podatki, ki odsevajo realne izkušnje mladostnikov. Razkriva, kako kompleksno in večplastno je to področje, in poudarja nujnost nadaljnjih raziskav, razvoja politik in izvajanja programov, ki bodo naslovili te izzive in zagotovili varno okolje za vse učence.

Naša raziskava ni neposredno obravnavala vprašanja homofobičnega označevanja kot specifične oblike nasilja, medtem ko so v opisanih študijah ta vidik izpostavili kot pomembno značilnost medvrstniškega nasilja med fanti. Pomanjkanje podatkov o homofobiji v našem raziskovanju je lahko zamujena priložnost za razumevanje celotnega spektra medvrstniškega nasilja.

Razlike med našimi ugotovitvami in splošnimi trendi lahko izhajajo iz razlik v metodologiji, vzorčenju ali geografskih in kulturnih kontekstih, v katerih so bile opravljene raziskave.

Razumevanje in dojetanje nasilja: možno je, da naše anketirane skupine različno razumejo in dojemajo, kaj šteje za nasilje, kar bi lahko vplivalo na njihovo pripravljenost poročati o določenih vedenjih kot o nasilnih dejanjih.

Družbeni in kulturni dejavniki: razlike v družbenih normah, vrednotah in pričakovanjih glede spolov lahko prav tako prispevajo k razlikam v ugotovitvah med našo raziskavo in prej omenjenimi študijami.

Pri naši raziskavi obstajajo možnosti za nadgradnjo in izboljšanje, ki bi lahko razširile razumevanje problematike in ponudile bolj celovite uvide. Prav tako je pomembno prepoznati morebitne pomanjkljivosti, ki lahko vplivajo na interpretacijo rezultatov in usmerjanje prihodnjih raziskav.

Ena od možnosti nadgradnje raziskave je poglobljeno raziskovanje vzrokov in posledic: bolj podrobno preučevanje dejavnikov, ki prispevajo k medvrstniškemu spolnemu nasilju in posledic za žrtve ter storilce. To bi lahko vključevalo kvalitativne metode, kot so intervjuji ali fokusne skupine, ki bi ponudile globlji vpogled v osebne izkušnje, čustva in percepcije udeležencev. Naslednja možnost je razširitev demografskih in kontekstualnih podatkov: zbiranje podrobnejših informacij o demografskih značilnostih udeležencev in kontekstih, v katerih prihaja do nasilja. To bi lahko vključevalo podatke o družinskem ozadju, dostopu do interneta in družbenih medijev, predhodnih izkušnjah z nasiljem in podpornih mrežah.

V analizo bi lahko vključili perspektive storilcev: raziskovanje motivacij, dojetanj in družbenih pritiskov, ki vplivajo na učence, ki izvajajo spolno nasilje. Razumevanje, zakaj nekateri učenci postanejo storilci, bi lahko pomagalo pri oblikovanju bolj učinkovitih preventivnih programov. Spremljanje učencev skozi čas bi omogočilo ugotavljanje dolgoročnih trendov in učinkov intervencij na ravni šole ali skupnosti na pojavnost in naravo medvrstniškega spolnega nasilja.

V naši raziskavi se zavedamo omejene reprezentativnosti vzorca, zato teh rezultatov ne moremo in ne smemo posplošiti na celotno generacijo učenk in učencev zadnje triade v Sloveniji. Anketna metoda se zanaša na samoporočanje, ki je lahko pod vplivom socialne zaželenosti ali nezmožnosti natančnega spominjanja dogodkov. Uporaba dopolnilnih metod, kot je opazovanje ali opazovanje z udeležbo, bi lahko zagotovila bolj uravnotežene podatke. Čezsektorske študije lahko kažejo povezave, vendar ne morejo dokazati vzročnosti. Longitudinalne študije ali eksperimentalni pristopi bi lahko pomagali pri določanju vzročno-posledičnih razmerij med izpostavljenostjo nasilju in vedenjem učencev.

Z nadgradnjo raziskave in naslavljanjem teh pomanjkljivosti bi lahko še bolj poglobili razumevanje medvrstniškega spolnega nasilja in razvili učinkovitejše strategije za njegovo preprečevanje in obravnavanje.

5 LITERATURA

Aničič, K., & Sardoč, M. (2002). *Nasilje-nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstvo šol*. Ljubljana: i2.

Aničič, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T. (ur.) in Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Bučar-Ručman, A. (ur.) (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.

Dečman Dobrnjič, O., Rožman, Z. in Tramšek, R. (2004). *Nevidna drugačnost*. Trbovlje: Dijaški dom Trbovlje.

Dekleva, B. (2000). Šola, mladina in nasilje. V A. Šelih (ur.), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih* (str. 137–149). Ljubljana: Bonex. .

Domiter Protner, K. (2014). *Zloraba otrok v družini: možnosti ukrepanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Domiter Protner, K. (2014). *Zloraba otrok v družini – možnost ukrepanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Drovc, A., Guzej, P., Kuhar, R. in Zabukovec, K. (1999). *O nasilju: priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Elliot, M. (2002). *Trpinčenje*. Ljubljana: Educy.

Eman, K., in Hacin, R. (2017). Pregled kriminološkega raziskovanja nasilja v Sloveniji po letu 1991. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68 (3), 209–217.

Erb, H. H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu zoperstaviš*. Radovljica: Didakta d.o.o.

Hill, C., in Kearl, H. (2011). *Crossing the Line: Sexual Harassment at School*. Washington, DC: AAUW.

Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac&Lisac d.o.o.

Hmelak, M. (2015). *Nasilje v vrtcu*. TranSpace, 3-6.

Hrovat, T. (ur.) (2016). *Preprečevanje in prepoznavanje spolnih zlorab otrok. Najpogostejša vprašanja in odgovori nanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

Hrženjak, M., in Humer, Ž. (2010). Intersekcionalni pristop v preventivnih programih preprečevanja medvrstniškega nasilja. *Socialna pedagogika*, 14 (1), 63–82.

Hrženjak, M. (2011). Vrstniško nasilje v perspektivi dominantnih konstrukcij ženskosti in moškosti ter sovpadanja strukturnih neenakosti. *Šolsko polje*, 22 (3/4), 131–147.

Klemenc, D. in Pahor, M. (2000). Nasilje in spolno nadlegovanje na delovnih mestih medicinskih sester v Sloveniji. Ljubljana: Društvo medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov.

Kodelja, I. (2019). Nasilje – Poskus opredelitve in upravičenja. Šolsko polje, 30(1/2), 29–46.

Košir, K. (2013). Socialni odnosi v šoli. Maribor: Subkulturni azil.. Munc, M. (2010). Nemoč nasilja. Maribor: De Vesta.

Lešnik Mugnaioni, D., Koren, A., Logaj, V., in Brejc, M. (2009). Nasilje v šolah: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obvladovanje. Kranj: Šola za ravnatelje.

Lešnik Mugnaioni, D. (2010). Raznolikost: dejavnik tveganja in posledica medvrstniškega nasilja? Vodenje, 2, 91–106.

Lešnik Mugnaioni, D. (2012). Kako celostno preprečevati nasilje v šoli. V Muršič, M. (ur.), (O)krog nasilja v družini in šoli: soočanje šole/vrtca z nasiljem nad otroki (str. 145–171). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Lešnik Mugnaioni, D., Klemenčič, I., Filipčič, D., Rustja, E., in Novaković, T. (2016). Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Ljubljana: ZRSS. Dostopno na: Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih (zrss.si)

Medvrstniško nasilje v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za psihologijo FF.

Mencin Čepelak, M. (2009). Spolne/seksualne norme, legitimacija izključevanja in šola. Sodobna pedagogika, 4/2009, 120–132.

Mušič, T. (2006). Nasilje nad otroki- kje smo bili, kje smo in kam gremo. V J. Balažic, P. Kornhauser (ur.), Zloraba in nasilje v družini in družbi (str. 6–8). Ljubljana: Inštitut za sodno medicino Medicinske fakultete v Ljubljani – zbornik.

Muršič, M., Milivojević, Z. in Lešnik Mugnaioni, D. (2010). O medsebojnem nasilju in čustvih. V M. Muršič (ur.), Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli (str. 17–20). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Muršič, M., Filipčič, K., Klemenčič, I., Pušnik, M. in Lešnik Mugnaioni, D. (2012). (O)krog nasilja v družini in šoli. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.

Olweus, D. (1994). Bullying at School: Basic Facts and Effects of a School Based Intervention Program. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35 (7), 1171–1190 Pečjak, S. (2014).

Pečjak, S. (2014). Medvrstniško nasilje v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Podreka, J. (2017). Bila si tisto, kar je molčalo: intimnopartnerski umori žensk v Sloveniji. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Rinehart, S. J., in Espelage, D. L. (2016). A Multilevel Analysis of School Climate, Homophobic Name-calling, and Sexual Harassment Victimization/perpetration among Middle School Youth. *Psychology of Violence*, 6 (2), 213–222.

Strojan, T. (1998). *Spolno nadlegovanje (primerjalna analiza)*. Ljubljana: Pravnoinformacijski center Ljubljana.

Škrila, D. (2005). Alkohol, agresija in nasilje. *Zdravniški Vestnik*, 74(9), 535–537.

Terrance, C., Logan, A., in Peters, D. (2004). Perceptions of Peer Sexual Harassment Among High School Students. *Sex Roles*, 51 (7/8), 479–490.

The American Association of University Women Educational Foundation: Harris/Scholastic Research. (2001). *Hostile Hallways: Bullying, Teasing and Sexual Harassment at School: The AAUW survey on sexual harassment in America's schools*. Washington, DC: The Foundation.

Zabukovec, K. (2002). Vrstniško nasilje v šoli. V D. Lešnik Mugnaioni (ur.), *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice učitelje, svetovalne službe in vodstva šol* (str. 103–121). Ljubljana: i2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d. o. o.

Vanček, N. (2002). Spolno nasilje. V D. Lešnik Mugnaioni (ur.), *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol* (str. 149–169). Ljubljana: i2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d. o. o.

Varuh človekovih pravic (b. l.). Konvencija o otrokovih pravicah. Pridobljeno 10. 3. 2024, <https://www.varuh-rs.si/pravni-temelji-cp/ozn-organizacija-zdruzenihnarodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah/>.

Zavšek, Doroteja (2019): *Spolno nasilje med srednješolci*. Magistrsko delo. Koper: UP PEF.

Združenje proti spolnemu zlorabljanju (b. l.). Pridobljeno 4. 2. 2024, <https://spolnazloraba.si/>.

Združenje za MOC, (b. l.). Pridobljeno 2. 2. 2024, <https://zamoc.si/>. Zubrzycka, E. (2008). *Dobre in slabe skrivnosti*. Ljubljana: Koleda.

PRILOGA

A) Anketni vprašalnik za učence zadnje triade

ANKETA

1. Obkroži

Spol	M	Ž	
Razred	7.	8.	9.

1. V spodnjih tabelah so navedene različne situacije. Prosim, da ustrezno označi, ali je zate situacija katere od navedenih situacij dojemate kot »spolno nasilje med vrstniki«. Pri vsaki trditvi ustrezno označi »da« oz. »ne«.

	DA	NE
Neprijetno in neprimerno dotikanje po telesu s strani druge osebe. Učenec/-ka se dotika telesnih delov drugega učenca/-ke na neprimeren način		
Otipavanje po telesu, ko si druga oseba tega ne želi.		
Ščipanje po telesu.		
Razkazovanje svojih intimnih telesnih delov učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč		
Drgnjenje intimnih delov telesa ob druge.		
Grabljenje za intimne dele		
Siljenje učenca/-ke v neželjeno poljubljanje		
Slačenje oblačil z učenca/-ke, pri čemer njemu/njej to ni všeč		
Poskus posilstva. Siljenje učenca/-ke v neželene spolne odnose		

	DA	NE
Žvižganje za vami, ko greste mimo. V seksualnem smislu		
Nagovarjanje k spolnemu odnosu.		
Komentarji zaradi vedenjskih značilnosti (se ne vede dovolj fantovsko/dekliško)		
Širjenje lažnih govoric o učencu/-ki s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)		
Učenci žalijo druge učence z žaljivkami o njihovi spolni usmerjenosti, kot so peder, homo, lezba, možakarica ipd.		
Učenci dražijo drugega učenca, ker se ta ne vede dovolj fantovsko (vedenje, oblačila, frizura ...)		
Učenci dražijo drugo učenko, ker se ta ne vede dovolj dekliško (vedenje, oblačila, frizura ...)		
Širjenje lažnih govoric o učencu s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)		
Širjenje lažnih govoric o učenki s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)		

	DA	NE
Kazanje fotografij s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.		
Kazanje videoposnetkov s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.		
Spogledovanje.		

Skrito opazovanje pri slačenju/preoblačenju (kjer oseba ne ve, da jo nekdo opazuje).		
Pisanje sporočil v zvezke, na stene .. s spolno vsebino o učencu/-ki z namenom prizadeti ga/jo		
pogledi (npr. premerjanje učenca/-ke od zgoraj navzdol v seksualnem smislu)		
Ko ste dalj časa izpostavljeni namernemu opazovanju s strani vašega vrstnika		
Učenci dražijo drugega učenca/-ko s telesnimi gestami, kot so kazanje sredinca,		
Skrito snemanje brez vednosti in dovoljenja druge osebe v pozah, ki imajo lahko spolno vsebino		

2. V spodnji tabeli so navedene različne situacije. Prosim, da ustrezno ocenite, kako pogosto ste oz. ste bili **S STRANI VRSTNIKA izpostavljeni opisanim situacijam v šoli**. Pri vsaki trditvi s križcem ustrezno označite.

	Nikoli	Redko (do 2-krat)	Občasno (od 2- 4- krat)	Pogosto (od 5-10- krat)	Zelo pogosto (več kot 10-krat)
Neprijetno in neprimerno dotikanje po telesu s strani druge osebe. Učenec/-ka se dotika telesnih delov drugega učenca/-ke na neprimeren način					
Otipavanje po telesu, ko si druga oseba tega ne želi.					
Ščipanje po telesu.					
Razkazovanje svojih intimnih telesnih delov učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč					
Drgnjenje intimnih delov telesa ob druge.					
Grabljenje za intimne dele					
Siljenje učenca/-ke v neželjeno poljubljanje					
Slačenje oblačil z učenca/-ke, pri čemer njemu/njej to ni všeč					
Poskus posilstva. Siljenje učenca/-ke v neželene spolne odnose					
Žvižganje za vami, ko greste mimo. V seksualnem smislu					
Nagovarjanje k spolnemu odnosu.					
Komentarji zaradi vedenjskih značilnosti (se ne vede dovolj fantovsko/dekliško)					
Širjenje lažnih govoric o učencu/-ki s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Učenci žalijo druge učence z žaljivkami o njihovi spolni usmerjenosti, kot so peder, homo, lezba, možakarica ipd.					
Učenci dražijo drugega učenca, ker se ta ne vede dovolj fantovsko (vedenje, oblačila, frizura ...)					

Učenci dražijo drugo učenko, ker se ta ne vede dovolj dekliško (vedenje, oblačila, frizura ...)					
Širjenje lažnih govoric o učencu s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Širjenje lažnih govoric o učenci s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Kazanje fotografij s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.					
Kazanje videoposnetkov s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.					
Spogledovanje.					
Skrito opazovanje pri slačenju/preoblačenju (kjer oseba ne ve, da jo nekdo opazuje).					
Pisanje sporočil v zvezke, na stene .. s spolno vsebino o učencu/-ki z namenom prizadeti ga/jo					
pogledi (npr. premerjanje učenca/-ke od zgoraj navzdol v seksualnem smislu)					
Ko ste dalj časa izpostavljeni namernemu opazovanju s strani vašega vrstnika					
Učenci dražijo drugega učenca/-ko s telesnimi gestami, kot so kazanje sredinca,					
Skrito snemanje brez vednosti in dovoljenja druge osebe v pozah, ki imajo lahko spolno vsebino					

2. V spodnji tabeli so navedene različne situacije. Prosim, da ustrezno ocenite, kako pogosto ste oz. ste bili **vi tisti, ki ste dejanje storili vrstniku v šoli**. Pri vsaki trditvi s križcem ustrezno označite.

	Nikoli	Redko (do 2-krat)	Občasno (od 2- 4- krat)	Pogosto (od 5-10- krat)	Zelo pogosto (več kot 10-krat)
Neprijetno in neprimerno dotikanje po telesu s strani druge osebe. Učenec/-ka se dotika telesnih delov drugega učenca/-ke na neprimeren način					
Otipavanje po telesu, ko si druga oseba tega ne želi.					
Ščipanje po telesu.					
Razkazovanje svojih intimnih telesnih delov učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč					

Drgnjenje intimnih delov telesa ob druge.					
Grabljenje za intimne dele					
Siljenje učenca/-ke v neželjeno poljubljanje					
Slačenje oblačil z učenca/-ke, pri čemer njemu/njej to ni všeč					
Poskus posilstva. Siljenje učenca/-ke v neželene spolne odnose					
Žvižganje za vami, ko greste mimo. V seksualnem smislu					
Nagovarjanje k spolnemu odnosu.					
Komentarji zaradi vedenjskih značilnosti (se ne vede dovolj fantovsko/dekliško)					
Širjenje lažnih govoric o učencu/-ki s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Učenci žalijo druge učence z žaljivkami o njihovi spolni usmerjenosti, kot so peder, homo, lezba, možakarica ipd.					
Učenci dražijo drugega učenca, ker se ta ne vede dovolj fantovsko (vedenje, oblačila, frizura ...)					
Učenci dražijo drugo učenko, ker se ta ne vede dovolj dekliško (vedenje, oblačila, frizura ...)					
Širjenje lažnih govoric o učencu s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Širjenje lažnih govoric o učenki s spolno vsebino (npr. o njegovi/njeni spolni aktivnosti, telesu, spolni usmerjenosti ipd.)					
Kazanje fotografij s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.					
Kazanje videoposnetkov s spolno vsebino učencu/-ki, pri čemer mu/ji to ni všeč.					
Spogledovanje.					
Skrito opazovanje pri slačenju/preoblačenju (kjer oseba ne ve, da jo nekdo opazuje).					
Pisanje sporočil v zvezke, na stene .. s spolno vsebino o učencu/-ki z namenom prizadeti ga/jo					
pogledi (npr. premerjanje učenca/-ke od zgoraj navzdol v seksualnem smislu)					

Ko ste dalj časa izpostavljeni namernemu opazovanju s strani vašega vrstnika					
Učenci dražijo drugega učenca/-ko s telesnimi gestami, kot so kazanje sredinca,					
Skrito snemanje brez vednosti in dovoljenja druge osebe v pozah, ki imajo lahko spolno vsebino					